

**A HUNGARIKUMOK JOGI VÉDELME NEK
ESSZENCIÁJA,
AVAGY ÉRTÉKEINK FELSŐFOKON**

TDK pályamunka

Jelige:

Hungarikum

2012

Tartalomjegyzék:

1. Bevezető gondolatok	4. o.
2. Hungarikum fogalma	5. o.
3. A Hungarikum törvény létrejötte	9. o.
4. A hungarikum minőség elnyerésének eljárása	12. o.
5. A kialakuló intézményrendszer vázlata	14. o.
6. A hungarikum védelmét szolgáló iparjogvédelmi eszközök	16. o.
6.1. A szabadalom	16. o.
6.2. A topográfiaoltalom	16. o.
6.3. A növényfajta-oltalom	17. o.
6.4. A használati mintaoltalom	17. o.
6.5. A formatervezési mintaoltalom	17. o.
6.6. A védjegy	17. o.
6.7. A földrajzi árujelző	18. o.
7. A hungarikumok és a védjegyek	18. o.
7.1. Magyar Termék	19. o.
7.2. Kiváló Magyar Élelmiszer	20. o.
7.3. Prémium Hungaricum	20. o.
7.4. Magyar Termék Nagydíj	20. o.
8. A hungarikum tanúsító védjegy	21. o.
9. A törvény gyakorlati megvalósítása	23. o.
10. Védjegyjog a nemzeti jogon túl	25. o.
10.1. Nemzetközi normák	25. o.
10.2. A közösségi normák	26. o.
11. A nemzeti jelképek megjelenése a védjegyjogban	28. o.
12. A védjegy megkülönböztető képességének kérdése	32. o.
13. A hungarikum termékekkel kapcsolatos vitás esetek	34. o.
13.1. A tokaji aszú	34. o.
13.2. Zwack Unicum	36. o.
13.3. Pick Téliszalámi	36. o.
13.4. Herz Téliszalámi	36. o.
14. Mitől hungarikum?	36. o.
14.1. A magyar fűszerpaprika	37. o.
14.2. A makói vöröshagyma	38. o.

14.3. A szőregi rózsza	38. o.
14.4. A hungarikum húskészítmények	38. o.
14.5. Hungarikumok a borászatban és az alkoholgyártásban	39. o.
14.5.1. A pálinkagyártás	39. o.
14.5.2. A tokaji borkülönlegességek	40. o.
14.5.3. A bikavér-szindróma	40. o.
14.6. A hungarikumok, mint szellemi teljesítmények	41. o.
14.6.1. A Rubik-kocka	41. o.
14.6.2. A Kodály-módszer	41. o.
14.6.3. A Pető-módszer	42. o.
15. Összegzés	43. o.
16. Felhasznált irodalom	44. o.

A HUNGARIKUMOK JOGI VÉDELME NEK ESSZENCIÁJA,

avagy értékeink felsőfokon

1. Bevezető gondolatok

A hungarikumokról manapság gyakran pejoratív értelemben is megnyilvánulnak, főként akkor, amikor a hétköznapi emberek számára csak egy megfizethetetlen, vagy megfoghatatlan objektumként jelentkeznek, kiváltképp akkor, ha mindez egy kissé túlzó lokálpatriotizmussal, esetenként politikai felhangokkal párosul.

Kutatásaim során körvonalazódott, hogy nemzeti vagyonunk két nagyobb csoportra osztható, az „anyagi-materiális” nemzeti vagyonunkra és a nemzeti „szellemi” értékeinkre. Ebből eredően tanulmányom témaválasztása kevésbé lehetne aktuálisabb, a frissen hatályba lépett jogi szabályozás gyakorlatának körvonalazódása miatt, melynek tömör áttekintésére törekszem, nem megfélekezve arról, hogy az absztrakt normaszöveg igen változatos, heterogén, a gyakorlatban sokkal izgalmasabb területet ölel fel a borászattól a gasztronómián keresztül egészen a zenéig, és képzőművészetig. Így különösképpen igaz a Hungarikum törvény mottója:

„Az érték a mérték.”

2. A hungarikum fogalma

Ahhoz, hogy az olvasó minél teljesebb és egységesebb képet kaphasson a hungarikumok mai szerepéről, védelmének újonnan kialakuló rendszeréről, elkerülhetetlen, hogy egy kissé elidőzzünk a hungarikum kifejezés magyarázata mellett.

A hungarikum szó latin eredetű, többes számú alakja „hungarica”, a Hungaria, Magyarország latin elnevezéséből származik.¹ A szó helyesírása nem egységes, egyes szerzők „hungaricum” kifejezés latin írásmódját, míg mások a „hungarikum” kifejezés, a magyar köznyelvbe jobban illeszkedő alakját alkalmazzák műveikben. Én a továbbiakban a hungarikum elnevezés használatát folytatom (különösképpen figyelemmel arra, hogy a hatályos törvényi szabályozásban is így szerepel.)

A hungarikum fogalmát több szempontból is vizsgálhatjuk, egyrészt köznyelvi – irodalmi megközelítésből, másrészt ágazati jelleggel (pl. mezőgazdasági, élelmiszeripari, vagy borászati, szőlészeti szemmel), illetve jogi kontextusban is értelmezzük, értelmezhetjük a kifejezést.

Az Új Magyar Lexikon „hungaricum” címszava szerint olyan műről beszélünk, amely Magyarországon, magyar vagy idegen nyelven jelent meg, illetve amely külföldi, de magyar vonatkozásokat tartalmaz. Lehet kézirat, nyomtatvány, metszet stb.² Ez láthatóan kissé szűk értelmezési lehetőség, emellett egyes kutatók (pl.: Pintz György, Násztor József), illetve a köznyelv is differenciáltabban gondolkodik erről. Eszerint érdemesebb három alcsoportba sorolni a hungarikumokat, így elsőként a klasszikus magyar szimbólumok körét (pl. gulyásleves, Balaton, vagy a délibáb), olyan termékeket, amelyek mint fogyasztási cikkek a szocializmus idején elterjedtek voltak, és újonnan kiemelt szerepet kaptak (pl. Boci csoki, Pöttyös Túró Rudi), végül pedig olyan termékeket különböztethetünk meg, amelyek idővel veszítettek népszerűségükből (pl. Ikarus, Videoton).³

Ágazati kontextusban kiemelendő, a hungarikum-definíciók közül elsődlegesen a mezőgazdasági és élelmiszeripari, valamint a szőlészeti, borászati fogalmat ismertetem. Eszerint kertészeti hungarikum különösen „minden olyan növény vagy állat, továbbá abból készített élelmiszeripari termék, amely a magyar termelési kultúrához, tudáshoz, az itt élő

¹ BEREI Andor - CSÜRÖS Zoltán - ERNST Jenő - HEVESI Gyula - JULESZ Miklós - KOVÁCS István - RÉNYI Alfréd - RÉNYI Péter - SURÁNYI János - SZIGETI József - WALDAPFEL József - ZSIGMOND László: *Új Magyar Lexikon* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1960) 3. kötet 339. o.

² BEREI – CSÜRÖS – ERNST – HEVESI – JULESZ – KOVÁCS – RÉNYI – RÉNYI – SURÁNYI – SZIGETI – WALDAPFEL – ZSIGMOND: *I.m.* 3. kötet 339. o.

³ BÁNDY Tamásné: *Minek nevezzetek hungaricum?* (Védjegyvilág 2003/2.) 17. o.

lakosság generációi során kialakult hagyományokhoz kapcsolódik, és amelyet a magyarországi lakosság, de legalább egy kisebb tájegység lakossága szűkebb hazájára nézve maga is magyarnak, magyarságra jellemzőnek, és közismertnek fogad el, és a külföld is magyar sajátosságként ismer meg.”⁴

A kertészeti és élelmiszeripari termékek két nagyobb csoportját különböztethetjük meg; vannak úgynevezett (1) tájfajták és (2) fogyasztási cikkek és termékek. Tájfajtának azokat a típusokat nevezhetjük, amelyek gyümölcs, szőlő, zöldségtermesztés földrajzilag körülhatárolható tájain régóta termesztett, a termőhely nevével azonosítható, hagyományos, vagy honosított, elfogadható minőséget termő fajták.⁵

A fogyasztási cikkek gyakorta összefüggésben állnak a tájak termelési specializálódásával. Kiemelendő példák az élelmiszeripari termékek közül a kalocsai, és a szegedi paprika őrlemény, a vecsési káposzta, italok közül a márkás borok, édesipari termékek körében a szatmári szilvalekvár, vagy a kecskeméti baracklekvár.⁶

A szőlő- és borágazatban hungarikumnak tekintik azt a bort, amely a földrajzi eredetet és az emberi inputot tekintve olyan termék, amely egyrészt egyediségét tekintve jól megkülönböztethető a többi bortól, másrészt az ökológiai és humán eredet sajátos, valamint jellemző, más esetben meg nem ismételhető kombinációjából vezethető le.⁷

Eszerint kettős okból minősíthetünk egy bort hungarikumnak, egy ökológiai elem okán, amely a természeti források összességét foglalja magában, illetve egy humán faktor révén, amely minden olyan tényezőt felölel, amely emberi beavatkozástól függ, így különösen a technológia, vagy a fajtaválasztás terén.

Müller István írása nyomán marketing szempontból a magyar borok lehetnek a legjobb képviselői a hungarikumoknak. Megközelítése szerint hungarikum az a bor, „mely fajtahasználata, előállítása alapján eltér a világ más részén termelt boroktól, és viszonylag változatlanul létezik ott, ahol a természeti és emberi hatások együttesen létrehozták.” (Ezt nevezhetjük „hardvernek”).⁸ Ilyen például a tokaji aszú esetében a vulkáni talaj, a nemes rothadás, a puttonyszám, a gönci hordó.

Úgynevezett termékagnak nevezhetjük a borkészítési kultúrát, a termelők tudatos munkáját, amellyel fogyasztói igényeket elégítenek ki, illetve ezáltal újabb szükségleteket

⁴ NYÉKI József - PAPP János: *Kertészeti hungarikumok* (MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2003) 13. o.

⁵ NYÉKI - PAPP: *I.m.* 13. o.

⁶ NYÉKI - PAPP: *I.m.* 14. o.

⁷ NYÉKI - PAPP: *I.m.* 142. o.

⁸ MÜLLER István: *A hungarikum kifejezés használatáról* (Bor és Piac 2005/4.) 47. o.

generálnak, és ez nyilvánvalóan visszahat a termőhelyre is. (Ezt tekinthetjük úgynevezett „szoftvernek”).⁹

A harmadik elem Müller szerint a „szerviz” elem, amely elsődlegesen reklám és marketing tevékenységet ölel fel, így például a termék bemutatása, a látványosság, a szertartás. (Tokaji aszú esetén a palack formája, az évjáratos borok ajándékozása, vagy a pincelátogatás, borkóstolás).¹⁰

A hungarikumok fenti területeken használt definíciói mellett végezetül hangsúlyt kell fektetnünk a hungarikumok jogi fogalmának körvonalazására is. A hungarikum fogalmát elsőként a muzeális értékekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Közművelődési törvény) I. mellékletének 9. pontja említi. Eszerint „hungarikum a Magyarország mindenkori területén megjelent minden, továbbá a külföldön magyar nyelven, magyar szerzőtől, illetve magyar vonatkozású tartalommal keletkezett valamennyi dokumentum, függetlenül attól, hogy nyilvánosságra hozták-e vagy sem.”

Emellett a hatályos szabályozásba bekerült a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény (a továbbiakban Hungarikum törvény) speciális, jóval expanzívabb értelmezése is. Ennek ismertetését mindenképpen szükséges kissé részletesebben elvégeznünk.

A Hungarikum törvény korábbi tervezete egy egyedi rendszert vázol fel a nemzeti értékek csoportosítása terén. Ez alapján a magyar nemzeti érték, mint átfogó kategória a magyar nemzeti kincsek és a hungarikumok alcsoportjára bontható. A nemzeti kincs olyan nemzeti érték, amely a magyar történelem részévé vált, és egyedi és megismételhetetlen volta miatt fokozott védelmet igényel.¹¹ A hungarikum pedig olyan nemzeti érték, amely létrejöttével, vagy nemzetközi elismerésével belföldön és külföldön is bizonyítja a magyar nemzeti örökséghez tartozást, és a Hungarikum Nemzeti Bizottság külön eljárásával hungarikumnak nyilvánította.¹²

Ez a struktúra csak jelentősen módosított formában került bele a hatályos normába, amely így álláspontom szerint nem koherens, mivel a nemzeti kincs definícióját nem szabályozza, így kényszerűen is joghézag keletkezik, mivel a magyar nemzeti értéken, mint főkategórián belül csupán egyetlen alrészt nevesít.

⁹ MÜLLER: *I.m.* 47. o.

¹⁰ MÜLLER: *I.m.* 47. o.

¹¹ Hungarikum törvényjavaslat 2. § g) pontja

¹² Hungarikum törvényjavaslat 2. § d) pontja.

A hungarikum törvény nemzeti értéknek tekinti „a magyar alkotótevékenységhez, termelési kultúrához, tudáshoz, hagyományokhoz, tájhoz és élővilághoz kapcsolódó, nemzetünk történelme, valamint a közelmúlt során felhalmozott és megőrzött minden szellemi és anyagi, természeti értéket vagy terméket, amely

- a) hazai szempontból meghatározó jelentőségű, így nemzetünk – de legalább egy meghatározott tájegység lakossága – a magyarságra jellemzőnek és közismertnek fogad el,
- b) jelentősen öregbíti hírnevünket, növelheti megbecsülésünket az Európai Unióban és szerte a világon,
- c) hozzájárul új nemzedékek nemzeti hovatartozásának, magyarságtudatának kialakításához, megerősítéséhez.”¹³

Az eddigi értelmezési lehetőségek a törvény hungarikum-definíciójában összegződnek, mely alapján a hungarikum „gyűjtőfogalom, amely egységes osztályozási, besorolási és nyilvántartási rendszerben olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó értéket jelöl, amely a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítménye,

- a) amelyet belföldön és külföldön egyaránt a magyarság eredményeként, kiemelt értékeként tartanak számon, vagy
- b) amely védett természeti értékek, vagy
- c) amely kiváló nemzeti termék, vagy
- d) amelyet a törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározottak szerint végzett egyedi értékelés eredményeként a Hungarikum Bizottság hungarikummá minősít, vagy amely a törvény erejénél fogva hungarikumnak minősül.”¹⁴

Elkerülhetetlen, hogy ezt az igen cizellált rendelkezést néhány elemében is részletesebben megvizsgáljuk. A hungarikum gyűjtőfogalom, amely felöleli a magyarság „csúcsteljesítményeit”, azonban ez nem csak az alkotott elemekre, hanem eredendően adott értékekre (pl. védett természeti értékekre)¹⁵ is vonatkozhat, mégis kiemelendő, hogy

¹³ hungarikum törvény 1.§ (1) bekezdés j) pontja

¹⁴ Hungarikum törvény 1. § (1) bekezdés g) pontja.

¹⁵ A természeti kincsek védelmét megalapozhatja a hungarikum törvény 1. § (1) bekezdés k) pontja, amely a nemzetközi elismerésben részesített nemzeti értékek körébe sorolja például az UNESCO Világörökség részének nyilvánított Aggteleki-cseppkőbarlangot, a Hortobágyi Nemzeti Parkot, vagy Tokaj-Hegyalját. Jelen esetben a Világörökség Egyezmény révén részesülnek a nevesített helyszínek oltalomban, tekintettel arra, hogy Magyarország 1985-ben csatlakozott az ENSZ Szakosított szervéhez, hazánkban az egyezményt az 1985. évi 21. törvényerejű rendeletben ratifikálták.
(www.vilagorokseg.hu/portal/vilagoroksegrol.php?id=20070131183521 2012. október 10.)

mindkét esetben valamilyen közösségi eredményről kell beszélnünk. Ezt támasztja alá a Hungarikum törvény 1. § (4) bekezdése is, amely kizárja a hungarikumok köréből a személyt, mint a természetes személyeket, a jogi személyeket, a jogi személyiséggel nem rendelkező társaságokat. Így annak ellenére, hogy külföldön sokan egy-egy neves személyiséget, sportolót azonosítanak a magyarsággal, ez ebben a jogi kontextusban nem kivitelezhető, tehát oltalomban nem részesülhet sem Puskás Ferenc, sem Kodály Zoltán, vagy Bartók Béla.

Az egységes osztályozási, besorolási és nyilvántartási rendszer a Hungarikum Bizottság által vezetett Hungarikum Gyűjtemény, amelynek konstitutív hatálya is lehet (az oda bejegyzett termékek a nyilvántartásba vétellel nyerhetnék el a hungarikum minősítést; - erről a jövőben megalkotásra kerülő végrehajtási jogszabály tartalmaz rendelkezést).

Speciális a definíció második fordulata, amely egy négy elemből álló felsorolást tartalmaz, amely véleményem szerint azonban nem egyenrangú. Álláspontom szerint a Hungarikum törvény 1. § (1) bekezdésének gd) pontja konjunktív feltétel, mivel a hungarikumok nyilvántartásba vétele vagy ex lege, vagy a bizottság döntése alapján lehetséges, ugyanezen szakasz ga)-gc) pontjai vagylagos feltételként jelennek meg (a magyarság eredményeként való elismertség, a védett természeti érték, és kiváló nemzeti termék).

A definíció egyik legfontosabb eleme a megkülönböztetésre, kiemelésre méltó jelleg. Ennek alapja a hungarikum védelmét leginkább szolgáló iparjogvédelmi eszközök közül a védjegy jellemzőivel magyarázható, hiszen annak esszenciális kelléke ez a képesség, amely bizonyos esetekben csorbulhat. (Erről részletesebben a hungarikum tanúsító védjegy c. fejezetben szólok)

Sajátos anomáliának tartom a Hungarikum törvény azon rendelkezését¹⁶, amely a fent említett Közművelődési törvény hungarikum definícióját is hatályban tartja az új szabályozás mellett, mivel a Hungarikum törvény hangsúlyozottan gyűjtőfogalomnak titulálja az elnevezést, és a törvény 1.§ (1) bekezdés ga) pontja véleményem szerint egyértelműen kimeríti a szó dokumentum központú megközelítését is.¹⁷

3. A Hungarikum törvény létrejötte

A hosszabb definitív alapvetéseket követően egy pár gondolatot érdemes szentelnünk a hatályos Hungarikum törvény megalkotásának körülményeire, a norma szerkezetére,

¹⁶ Hungarikum törvény 1. § (3) bekezdés.

¹⁷ Jelen probléma a törvényjavaslatban még nem merült fel, ahol a záró rendelkezések között szerepelt az említett szabályok hatályon kívül helyezése. (Hungarikum törvényjavaslat 21. §)

felépítésére, mivel egy oldalról ez bizonyítja a téma aktualitását, másrészt viszont segítséget nyújt a törvény jogrendben betöltött helyének a megértésére.

A hungarikumok védelméről elsőként már 2008-ban országgyűlési határozat született [77/2008. (VI.13.) Ogy. hat.], melyben deklarálták azt, hogy a „hungarikumok megőrzendő, egyedülálló nemzeti értéket képviselnek.”¹⁸ Mindemellett számos elvégzendő feladatot utaltak a Kormány hatáskörébe, így különösen a hungarikumok rendszerezésének, hasznosításának a tudomány, a civilszféra és az ágazati szakszervek bevonásával történő kidolgozását, valamint a Hagyományok, Ízek, Régiók Program keretében létrejött gyűjtemény jogi relevanciájának a vizsgálatát, illetve ösztönözze az agrártermékeink közösségi, illetve nemzetközi oltalomban való részesítését.¹⁹

A Hagyományok, Ízek, Régiók Program (HÍR) a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium által indított projekt, amely szervesen illeszkedett az Európai Unió Euroterroirs programjához. A kezdeményezés célja az volt, hogy létrehozzák Magyarország hagyományos és tájjellegű mezőgazdasági termékeinek a gyűjteményét, ezzel előmozdítva azok gazdasági hasznosítását. A gyűjtőmunka eredményeként létrejött kötet közel 300 hagyományos és tájjellegű termék szakmai-történeti leírását tartalmazza.²⁰

Ez a kezdeményezés része lett a FIDESZ-KDNP kormányprogramjának is, mely szerint „el kell érni, hogy a nemzeti kiutat jelentő hungarikumok kiemelt védelemben és támogatásban részesüljenek. A hungarikumok megtartása, leltározása és méltó támogatása nemzeti ügy, elsőrendű kormányzati, állami és társadalmi feladat kell, hogy legyen.”²¹

Az első hungarikum törvénytervezet 2010 őszén készült el, amelyet társadalmi vitára bocsátottak, ezt 2011. január 10. napjáig lehetett véleményezni. 48 szakmai szervezet, állami intézmény és magánszemély közel 200 oldal terjedelmű hozzáfűzést terjesztett elő, amelyek többségét beépítették a normaszövegbe. (Többek között ekkor került ki a nemzeti kincs fogalma.²²) Ezt követően hosszas parlamenti előkészítés után végezetül 2012. április 2. napján fogadta el az Országgyűlés a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényt. A szavazás eredménye egyhangúnak mondható, mivel a 304 igen és 5 tartózkodás mellett ellenszavazat nélkül döntöttek a norma elfogadásáról.²³

¹⁸ A hungarikumok védelméről szóló 77/2008. (VI.13.) Ogy. hat. 1. pontja.

¹⁹ A hungarikumok védelméről szóló 77/2008. (VI.13.) Ogy. hat. 2-4. pontja

²⁰ *Hungarikumok védelme* Piac és profit Magazin 2008/7-8.sz. 26. o.

²¹ TAMÁS Gábor: *Hungarikum magyarosan* (Népszabadság LXIX. évf. 26/2.sz.) 9. o.

²² hvg.hu/gazdasag/20110404_egyeztetes_hungarikum_torveny (2012. szeptember 23.)

²³ www.m70.hu/hu/cikk/a__parlament_elfogadta_a_hungarikum_torvenyt_20120402/ (2012. szeptember 20.)

A Hungarikum törvényt 2012. április 11. napján hirdették ki, és a 20. § rendelkezéseire tekintettel 2012. július 1. napján lépett hatályba.²⁴

A Hungarikum törvény négy nagyobb szerkezeti részből áll. A törvény preambuluma visszautal a szabályozás alkotmányos alapjára, az Alaptörvény P) cikkelye kimondja, hogy a „természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”²⁵

Az I. rész, az Általános rendelkezések értelmező, definitív szabályokat tartalmaznak. A norma struktúráját tekintve nem szerencsés, hogy a nemzeti érték és a hungarikum fogalmát egyéb, azokhoz védelmét tekintve hasonló, de a szabályozás jogi relevanciája szempontjából másodlagos értelmező szabályok között (például közösségi oltalom alatt álló nemzeti érték, nemzetközi elismerésben részesített nemzeti érték) tárgyalja, mert így álláspontom szerint nem kap kellő hangsúlyt a törvény tárgyi hatálya. A korábbi tervezetben sokkal egzaktabb módon a jogszabály céljai között kerültek kiemelésre az első szakaszban.²⁶

A II. rész a nemzeti értékek azonosítása és rendszerezése elnevezéssel tulajdonképpen a felállításra kerülő értéktárak hierarchiáját szabályozza (ennek részletesebb bemutatására a későbbiekben visszatérek.)

A III. rész a hungarikumok kiválasztása, a Hungarikum Bizottság, és tanulmányom szempontjából kulcsfontosságú hungarikum tanúsító védjegy szabályait tartalmazza.

A IV. rész a záró rendelkezések kategóriája, ahol a Kormány felhatalmazást kap végrehajtási rendeletek megalkotására, egyéb határidőket, a hatályba lépést tartalmazó szakaszokkal zárul a norma.

A törvény speciális kapcsolódási pontokon érintkezik más jogterületekkel. Véleményem szerint a legszembetűnőbb a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvénnyel való kapcsolata, mivel ez a jogszabály a nemzeti „anyagi” vagyont²⁷ öleli fel, míg a Hungarikum törvény a nemzeti „szellemi” vagyont, termékeket, így a két norma együttesen, egymást kiegészítve demonstrálja a nemzeti vagyon jogi szabályozását.

²⁴ Hungarikum törvény 20. §

²⁵ Alaptörvény P) cikk.

²⁶ Hungarikum törvényjavaslat 1. §

²⁷ Nemzeti vagyonba tartoznak az állam vagy a helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonában álló dolgok, a nem kizárólagos tulajdonba tartozó dolgok, pénzügyi eszközök, társasági részesedések, vagyoni értékű jogosultságok, a Magyarország feletti légtér, kibocsátási egység és légiközlekedési kibocsátási egység, az állami és önkormányzati fenntartású közgyűjtemény, régészeti lelet, nemzeti adatvagyon. A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény 1. § (2) bekezdés a)-i) pont.

Ugyancsak ilyen kontaktust teremt a Hungarikum törvény 18. §-a a hungarikum tanúsító védjegy minimál elemiről, amely a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvénnyel illetve a nemzetközi és közösségi joganyaggal kerül összefüggésbe.

A törvényben keverednek az anyagi és alaki szabályok, a záró rendelkezések pedig egyértelműen rámutatnak, hogy a végrehajtási rendeletben számos további eljárást kell formalizálni.

4. A hungarikum minőség elnyerésének eljárása

A hungarikum kiválasztódása egy hosszabb, hierarchizált folyamat eredménye. A törvény alapján egy „hungarikum piramis” körvonalazódik, amely területi alapon szerveződő értéktárak szűrésével csúcsosodik a norma tárgyi hatályának megfelelő hungarikum definícióban.

A tömegbázist a települési és tájegységi értéktárak, a külhoni magyarság értéktárai illetve az úgynevezett ágazati értéktárak alkotják. Ezek felett áll a megyei értéktár, amely a területén található alsóbb szintű értékgyűjteményeket fésüli össze, és kiszűri az átfedéseket, az arra alkalmasnak talált termékek, szolgáltatások pedig a Hungarikum Bizottság (továbbiakban HB) vezette Nemzeti Értéktárban kerülnek rögzítésre. (Ebben a fázisban még mint magyar nemzeti értékek.) A nemzeti érték nyilvántartásba vételét bárki szabadon kezdeményezheti. Emellett automatikusan rögzítésre kerülnek az ágazati értéktárban szereplő termékek, a közösségi oltalom alatt álló nemzeti értékek és a nemzetközi elismerésben részesített nemzeti értékek is.^{28 29}

Európai Unió szinten garantáltan hagyományos és különleges termékek védjegy oltalmában a mai napig mindössze 11 termék részesült: a szegedi téliszalámi, a budapesti téliszalámi, a hajdúsági torma, a makói hagyma, a szatmári szilvapálinka, a szabolcsi almapálinka, a kecskeméti barackpálinka, a békési szilvapálinka, a gönci barackpálinka, a törkölypálinka elnevezés, és a „magyar bor” eredetmegjelölés.³⁰

²⁸ Hungarikum törvény 9. §

²⁹ Községi oltalom alatt álló nemzeti érték oltalom alatt álló eredet megjelöléssel, vagy oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel rendelkező mezőgazdasági termékek vagy élelmiszerek, borok vagy borászati termékek, oltalom alatt álló földrajzi árujelzővel rendelkező szeszes italok, hagyományos különleges terméknek minősülő mezőgazdasági termékek és élelmiszerek. [Hungarikum törvény 1. § (1) bekezdés i) pont]

Nemzetközi elismerésben részesülő nemzeti érték, amely az Országgyűlés által ratifikált, vagy kormányrendelettel kihirdetett nemzetközi megállapodások vagy viszonyosság alapján nemzetközi elismerésben részesült. [Hungarikum törvény 1. § (1) bekezdés k) pont]

³⁰ SIKLÓS Kata: *Hungarikum versenyben* (Petőfi Népe, 2003. március 1. szám) 1. o.

Elbírálásra vár még a csabai vastagkolbász, a gyulai páros kolbász, a kalocsai paprika, a szegedi paprika, a gönci kajszi barack, az alföldi kamilla és a magyar szürkemarhahús.³¹

A Nemzeti Értéktárban nyilvántartott nemzeti értékek hungarikummá minősítésének kezdeményezésére taxatíván meghatározott személyi kör jogosult:

- a HB tagja
- a Települési Értéktár Bizottság, vagy az általuk megbízott szervezet
- a Megyei Értéktár Bizottság, vagy az általuk megbízott szervezet
- a Külhoni Bizottság, vagy az általuk megbízott szervezet
- a hatáskörrel rendelkező miniszterek
- a Nemzeti Értéktárban rögzített nemzeti értéket gondozó, vagy előállító magánszemélyek, vállalkozások.³²

A jogszabály külön eljárás nélkül automatikusan hungarikumnak nyilvánítja, és előírja a Hungarikum gyűjteménybe azon termékek felvételét, amelyek közösségi oltalomban, vagy nemzetközi elismerésben részesültek.³³

Az értéktárak között az alapján lehet differenciálni, hogy melyek kötelezően létrehozandóak, és melyek fakultatív önkormányzati feladatkörbe tartozók (és emiatt nem kötelező a kialakításuk). A települési értéktár a települési önkormányzatok fakultatív feladata, a külhoni értéktár felállítása szintén fakultatív, amelyért a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT)³⁴ felel, illetve a megyei értéktár létrehozása is választható feladat a területi önkormányzatok számára. Ezzel ellentétben „az egyes ágazatokért felelős miniszterek szakágazatukban meghatározzák a feladatkörükbe tartozó, egyéb szabályozás szerint önállóan nyilvántartott nemzeti értékek körét.”³⁵

A fakultatív gyűjtő tevékenységet a települési és megyei önkormányzatok illetve a MÁÉRT megbízással a területükön működő a nemzeti értékek azonosításával, gondozásával foglalkozó állami, települési, megyei önkormányzati, egyházi fenntartás alatt álló intézményre, szervezetre delegálhatják.

Kérdéses, hogy mennyire szerencsés az, hogy az önkormányzatok elháríthatják maguktól a nyilvántartási feladatok elvégzését, mivel ez álláspontom szerint nem igényel

³¹ hetivalasz.hu/uzlet/keves-a-vedett-hungarikum-31476 (2012. szeptember 23.)

³² Hungarikum törvény 12. § (1) bekezdés a)-f) pont

³³ Hungarikum törvény 12. § (2) bekezdés

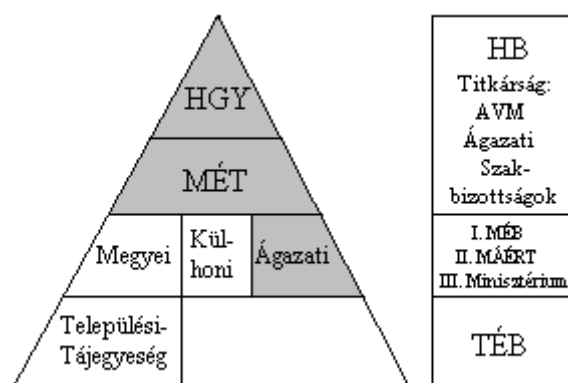
³⁴ A Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) a kormány hozzájárulásával azért jött létre 1999-ben, hogy megteremtse a magyar kormány és a határon túli magyar nemzeti közösségek közötti rendszeres és intézményes kapcsolatok szervezeti feltételeit. Létrejöttét a Parlament a 26/1999. (III. 26.) Országgyűlési határozatban üdvözölte. (orszaginfo.magyarorszag.hu/informaciok/kulpolitika/hatarontulimagyarsag/maert.html 2012. szeptember 21.)

³⁵ Hungarikum törvény 6. § (1) bekezdés

helyi szinten olyan többletköltséget, amely jelentősen megterhelné azok költségvetését. Ezzel ellentétben a törvény védett jogi tárgya szempontjából jelentős veszteséggel járhat ezek mellőzése. Azt viszont kifejezetten fontosnak tartanám, hogy a települési szinten értékmegóvással, értékőrzéssel foglalkozó társadalmi és egyéb szervezet, intézményeket aktívabb közreműködésre ösztönözzék.

5. A kialakuló intézményrendszer vázlata

Az alábbi összegző ábrával igyekeztem összefoglalni a „hungarikum piramis”, illetve az ahhoz kapcsolódó szervezeti struktúra alapvető elemeit. A kiemelt egységek felállítása kötelező, tehát attól függetlenül, hogy nem minden településen, vagy megyében körvonalazódik értéktár, a rendszer mégis működőképes lesz.

Ábra a hungarikum piramis és az intézményrendszer összegzéséhez.

Az eltérő szintű értéktárak mellett értéktár bizottságokat rendel felállítani a törvény. Így a települési szinten Települési Értéktár Bizottság (TÉB), megyei szinten Megyei Értéktár Bizottság (MÉB), Külhoni Értéktár esetében Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT), ágazati szinten pedig az adott ágazati minisztérium. A Magyar Értéktár illetve a Hungarikum Gyűjtemény működtetéséért a Hungarikum Bizottság felel. Ennek részletes jogi szabályozását a Hungarikum törvény 14. -17. §-a tartalmazza.

A Hungarikum Bizottság (továbbiakban HB) 15 főből álló testület. Elnöke az agrár-vidékfejlesztésért felelős miniszter, míg a tagjait a jogszabályban taxatíván meghatározott személyek delegálhatják. Összetételének alapelve a sokszínűség, a tudomány valamennyi területét demonstráló képviselő. A teljesesség igénye nélkül tagot delegálhat a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatal elnöke, az Országgyűlés, a MÁÉRT, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Művészeti Akadémia illetve egyes nevesített ágazati miniszterek.³⁶

³⁶ Hungarikum törvény 14. § (2) bekezdés a)-k) pont

A titkársági feladatokat a Vidékfejlesztési Minisztérium végzi, a titkárt a HB elnöke nevezi ki határozatlan időre. A HB üléseit évente legalább kétszer kell (félévente) összehívni, de a tagok kétharmada is kezdeményezheti annak összehívását. A HB szakmai munkáját ágazati szakbizottságok segítik, melynek struktúrájáról a HB dönt.³⁷

A HB feladatkörét az általa vezetett két nyilvántartáshoz kapcsolódóan lehet kategorizálni: egyrészt jelentős feladatköre van a Magyar Értéktár (MÉT), másrészt a Hungarikum Gyűjtemény (HGY) vezetésével kapcsolatban.

MÉT feladatok

MÉT összeállítása
Ott, ahol MÉB nem kerül felállításra,
pótolja annak feladatait
Évente tájékoztatja a Parlamentet
Nyilvántartja a területi végrehajtást

Internetes oldalt üzemeltet

Gondoskodik az ország-márka
stratégiába való integrálásról

HGY feladatok

Kiválasztja a hungarikumokat
HGY összeállítása

Véleményezi a jogszabály tervezeteket
Közzéteszi a HGY-t a Magyar
Közlönyben
Javaslatot tesz a hungarikumok
fenntarthatóságáról, hasznosíthatóságáról
Pályázatokat szervez

Konferenciasorozatot szervez
Együttműködik külföldi államok
szerveivel³⁸

³⁷ Hungarikum törvény 15-16. §

³⁸ Hungarikum törvény 17. § (1)–(2) bekezdés

6. A hungarikum védelmét szolgáló iparjogvédelmi eszközök

Az iparjogvédelem eszközrendszere³⁹

Az iparjogvédelem eszközrendszere igen cizelláltnak tekinthető a védelem tárgya szempontjából. A nemzeti, nemzetközi, és a közösségi védelmet a szabadalom, a növényfajta-oltalom, a használati mintaoltalom, a formatervezési mintaoltalom, a topográfia-oltalom a védjegy és a földrajzi árjelzők jogintézményein keresztül biztosítja.

6.1. A szabadalom

A szabadalomról a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995.évi XXXIII. törvény rendelkezik (továbbiakban Szabadalmi törvény), amelynek célja, hogy a találmányok jogi oltalmát biztosítsa azáltal, hogy a szabadalom jogosultja számára a versenytársakhoz képest előnyösebb piaci pozíciót generál. Ez egy oldalról kizárólagos, más oldalról viszont időben korlátozott jogosultság, amely együtt jár az oltalom tárgyának nyilvánosságra hozatalával. A Szabadalmi törvény 1. § (1) bekezdése alapján „szabadalmaztatható minden új, feltalálói tevékenységen alapuló, iparilag alkalmazható találmány a technika bármely területén.” Az oltalom 20 évig (kivételes esetben 25 évig) terjedhet, de ezzel egy abszolút szerkezetű jogviszony jön létre, mivel csak a jogosultja (vagy engedélyével más) hasznosíthatja a szabadalmat.⁴⁰

6.2. A topográfiaoltalom

A teljesség igénye érdekében említhetjük a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiajának oltalmáról szóló 1991. évi XXXIX. törvény által szabályozott topográfiaoltalmat, amely óv a jogosulatlan utánzástól és segíti az előnyös piaci helyzet

³⁹ PINTZ György: *Találd fel magad* (Akadémia Kiadó Budapest, 2005) 19. o.

⁴⁰ LONTAI Endre - FALUDI Gábor - GYERTYÁNFY Péter - VÉKÁS Gusztáv: *Szellemi alkotások joga* (Eötvös József Könyvkiadó Budapest 2006) 192. o.

megteremtését.⁴¹ Ez a védelmi forma munkám szempontjából irreleváns, ezért részletesebb ismertetésétől eltekintek.

6.3. A növényfajta-oltalom

A Szabadalmi törvény V. fejezte szabályozza a növényfajta-oltalmat, amely a nemesített növényfajták jogi védelmét biztosítja, jogosultjának kizárólagos jogot garantál a fajta hasznosítására. A Szabadalmi törvény 106. § (1) bekezdése alapján az oltalom tárgya lehet az a növényfajta, amely megkülönböztethető, egynemű, állandó és új. Térben és időben is korlátozott, mivel a nemzeti védelem csak Magyarországon, növényfajta esetében 25, szőlő és fafajták esetében 30 év időtartamra terjed.⁴²

6.4. A használati mintaoltalom

Az oltalmi formát a használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény szabályozza, mely szerint a védelem a szabadalmaztatható találmány színvonalát el nem érő szerkezeti kialakításokra vonatkozik, amelyek újak, feltalálói lépésen alapulnak és iparilag alkalmazhatóak. Új a minta, ha nem tartozik a technika akkori állásához, feltalálói lépésen alapszik, ha az adott mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló, iparilag alkalmazható, ha valamely iparágban előállítható, vagy használható. Az oltalmi idő 10 év, annak elteltével a minta közkinccsé válik.⁴³

6.5. A formatervezési mintaoltalom

A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény rendelkezései szerint a védelem az ipari termékek külső formájának jogi oltalmát biztosítja, új és egyéni megjelenését, magának a terméknek, és díszítésének a külső jellegzetességeit. Négy alkalommal megújítható 5 évre terjedő védelem, mely kizárólagos jogot biztosít a jogosultjának.⁴⁴

6.6. A védjegy

A kutatási terület szempontjából a legfontosabb iparjogvédelmi oltalmi forma a védjegy illetve a földrajzi árujelző. Ezeket nemzeti szinten a védjegyekről és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (továbbiakban Vt.) rendelkezik. Az oltalom tárgya lehet minden „grafikailag ábrázolható megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen mások áruitól, vagy szolgáltatásaitól.”⁴⁵ A

⁴¹ www.sztnh.gov.hu/szabadalom/topografia/ (2012. szeptember 22.)

⁴² www.sztnh.gov.hu/novenyfajta/ (2012. szeptember 22.)

⁴³ LONTAI – FALUDI – GYERTYÁNFY – VÉKÁS: *I.m.* 242. o.

⁴⁴ LONTAI – FALUDI – GYERTYÁNFY – VÉKÁS: *I.m.* 250. o.

⁴⁵ A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (továbbiakban Vt.) 1. § (1) bekezdés

legfontosabb tulajdonsága a megkülönböztető képesség, ezzel ellentétben nem szükségszerű, hogy új legyen.

Védelemben részesíthető megjelölés különösen a szó, szóösszetétel, a betű, szám, az ábra, kép, a sík vagy térbeli alakzat, beleértve az áru vagy a csomagolás formáját, a szín, színösszetétel, fényjel, hologram, a hang és mindezek tetszőleges kombinációja.⁴⁶ A védjegy lajstromozással keletkezik és megújítható 10 éves időtartamra ad oltalmat.

6.7. A földrajzi árujelző

Védett jogi tárgy a kereskedelmi forgalomban a termék földrajzi származásának feltüntetésére használt földrajzi jelzés és eredetmegjelölés. A földrajzi jelzés valamely táj, helység, kivételes esetben ország neve, amelyet az e helyről származó – az ott termelt, előállított, feldolgozott - olyan termék megjelölésére használnak, amelynek különleges minősége, hírneve vagy egyéb jellemzője lényegileg ennek a földrajzi származásnak tulajdonítható. Az eredetmegjelölés valamely táj, helység, kivételes esetben ország neve, amelyet az e helyről származó – az ott termelt, előállított, feldolgozott - olyan termék megjelölésére használnak, amelynek különleges minősége, hírneve, vagy egyéb jellemzője kizárólag vagy lényegében az adott földrajzi környezet, az arra jellemző természeti és emberi tényezők következménye.⁴⁷

7. A hungarikumok és a védjegyek

A hungarikumok védelmét a szellemi alkotások oltalmi formái közül legjobban a védjegyek és a földrajzi árujelzők és eredetmegjelölések szolgálják. Pintz György a Hungarikum törvény megalkotása előtt a hungarikumokat három kategóriába sorolta, az áruk és szolgáltatások körét (például a Rubik-kocka, a Kodály-módszer), a földrajzi árujelzők és eredetmegjelölések körét (például Halas, Tokaj), és végül a különleges természeti és egyéb értékeket (például aggteleki cseppkő, vagy a huszár hagyomány) különítette el.⁴⁸

A szerző következtetése is arra vezet, hogy a hungarikumok védelmét elsősorban és legteljesebben a védjegyek képesek betölteni. A védjegyek feladata is eszerint differenciálódik, így különösen

- lehetővé teszik az áruk megkülönböztetését a más termékektől
- megteremti a kapcsolatot az áru és a gyártója, a szolgáltatás és annak teljesítője között

⁴⁶ Vt. 1. § (2) bekezdés a)-g) pont

⁴⁷ Vt. 103. § (2) – (3) bekezdés

⁴⁸ www.vedjegyportal.hu/hungarikum-es-vedjegy (2012. szeptember 22.)

- minőségjelző szerepe van
- a reklámozásban is kiemelt funkcióval rendelkezik (szuggesztív, megnyerő védjegyek)
- szerepe van a technológia, a know-how átadása, a lincenz forgalom és franchise területén.⁴⁹

Az itt nevesített funkciók közül a minőségjelző illetve a garanciális elem, ami indokolja a védjegy alkalmazását. Továbbvezetve Printz György elméletén láthatjuk, hogy az általános védjegyoltalom alkalmazása a hungarikumokra nem feltétlenül jelent abszolút biztosítékot. Ennek az lehet az oka, hogy a hungarikum nevének eredendően megkülönböztető képességgel kell rendelkeznie, tehát nem lehet egyszerűen leíró jellegű, mivel ez úgynevezett abszolút kizáró oknak minősül (pl. a neve csak az áru vagy szolgáltatás származási helyéből, fajtájából, minőségéből, előállítási vagy teljesítési helyéből áll). Szintén problémát jelenthet, hogy az „intenzív” használat az adott elnevezés elveszítheti egyedi megkülönböztető képességét, így csakugyan abszolút kizárási ok hatálya alá tartozna.⁵⁰

A tanúsító védjegyek sokkal hatékonyabb eszközei lehetnek a hungarikumoknak. A tanúsító védjegy olyan védjegy, amely meghatározott minőségű vagy egyéb jellemzőjű árukat vagy szolgáltatásokat azzal különböztet meg más áruktól és szolgáltatásoktól, hogy a minőségüket vagy jellemzőjüket tanúsítja.⁵¹

A tanúsító védjegyek több példáját ismerhetjük, amelyek egyes szempontok szerint védik a magyar termékeket, így előfutárai a hungarikum védjegy jellegű oltalmának. A továbbiakban négy ilyen védelmi formát mutatok be, nevesítve a Magyar Termék, a Kiváló Magyar Élelmiszer, a Prémium Hungaricum védjegy, és a Magyar Termék Nagydíj oltalmakat.

7.1. Magyar Termék

A védjegyet 2006-ben alapította a Magyar Termék Nonprofit Kft., amely kiemelten a termék eredetét tanúsítja. Célja a magyar munkaerő és a magyar termék becsületének visszaállítása, közösségi marketingeszközök segítségével. Használatának feltételei, hogy a termék végső alakját Magyarországon érje el, korábban más országban ne kerüljön forgalomba, a gyártó vállalat székhelye illetve fő ügyintéző szervezeti egysége belföldön legyen, illetve a vállalat teljesítse az adófizetési kötelezettségét. Használatának díjköteles

⁴⁹ Vt. Általános indokolása 1. o.

⁵⁰ www.vedjegyportal.hu/hungarikum-es-vedjegy (2012. szeptember 22.)

⁵¹ Vt. 101. § (1) bekezdés

engedélyezési eljárása során a nevezési lap benyújtását követően egy független szakértői testület dönt a védjegy odaítéléséről.⁵²

7.2. Kiváló Magyar Élelmiszer

A minőséget tanúsító védjegyet 1998-ban a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium alapította. Célja a magas minőségű termékek kiemelése és megkülönböztetése. Elnyerésének feltételei, hogy a felhasznált alapanyagok és gyártási folyamatok, illetve maga a végtermék haladja meg a hatályos élelmiszerszabályozás kritériumait. A pályázatokat a Kiváló Magyar Élelmiszer Bírálóbizottság értékeli, az értékelés egész évben folyamatosan történik.⁵³

7.3. Prémium Hungaricum

A Prémium Hungaricum Egyesület által 2004-ben alapított, eredetet és minőséget tanúsító védjegy, melynek célja, hogy az egyetemes emberiség gasztronómiai és kulturális örökségét megőrizze a Kárpát-medencében egyedülálló minőséget előállító kis- és középméretű élelmiszeripari vállalkozások fenntartásával. Elnyerésének eljárása során a nevezéseket az egyesület elnöksége fogadja el, független szakértői bizottság vizsgálja évente, majd javaslatot tesz a védjegy használatára, végül az elnökség többségi szavazással dönt.⁵⁴

7.4. Magyar Termék Nagydíj

A minőséget tanúsító védjegy 1998-ban jött létre, melynek célja, hogy az Európai Unió előírásainak megfelelő minőségi, környezetvédelmi és fogyasztóvédelmi elvárásokat elterjessze a termék-előállítók, a szolgáltatók és a felhasználók körében. Elnyerésének feltétele, hogy a termék feleljen meg a legszigorúbb minőségi követelményeknek, és környezetvédelmi, valamint fogyasztóvédelmi eljárásoknak. A védjegyet évente meghirdetett pályázat keretében lehet elnyerni.⁵⁵

Emellett szót kell még említenünk a két olyan szervezetről, amelynek létrejötte átvezet a hatályos törvényi szabályozás és hungarikum tanúsító védjegy bevezetéséhez. A Hungaricum Club és a Hungaricum Szövetség tevékenyen részt vett a nemzeti, hagyományos termékek jogi oltalmának aktualizálásában. A Hungaricum Club tagjainak célja, hogy együttes fellépésükkel elősegítsék a magyar márkák nemzetközi elismertségét, és hogy hozzájáruljanak a Magyarországról kialakított pozitív kép erősítéséhez.⁵⁶ A Club

⁵² CSÁSZÁR László - ÁCS Tamás: *Éljenek a védjegyek* (Népszabadság, 2010.május 25. szám) 6. o.

⁵³ CSÁSZÁR - ÁCS: *I.m.* 7. o.

⁵⁴ CSÁSZÁR - ÁCS: *I.m.* 8. o.

⁵⁵ CSÁSZÁR - ÁCS: *I.m.* 9. o.

⁵⁶ BÁNDY Tamásné: *I.m.* 18. o.

tagjai által gyártott termékek, elért eredmények közé tartozik a herendi porcelán, a Pick téliszalámi, a tokaji bor, az Unicum, a halasi csipke és a Pető-módszer.⁵⁷ A Hungaricum Szövetség megalakulását Birinyi József népzéneész, a Hungarikum munkacsoport vezetője támogatta, és célként deklarálták, hogy ne csak az élelmiszerek, hanem egyéb hungarikumok is részesüljenek védelemben. A Hungaricum Szövetség tagjai a Budapesti Operettszínház, a Béres Gyógyszertár Zrt., a Tokaji bor márkapincészete, a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt., a Pick Szeged Zrt., a Magyar Kodály Társaság, a Mathiász-Örökség, a Neumann János Társaság, a Parlamenti Hungarikum Munkacsoport, a Pető Intézet, a Puskás-Örökség, a Törley Pezsgőpincészet, a Zsolnay Porcelánmanufaktúra, és a Zwack Unicum Nyrt.⁵⁸

8. A hungarikum tanúsító védjegy

A hungarikum tanúsító védjegyről a Hungarikum törvény tartalmaz egy viszonylag rövid rendelkezést. A Hungarikum törvény 18. § (1) bekezdése deklarálja a védjegy bevezetését, a HGY-ben szereplő termékek, eljárások, készítési módok, sportelemek és szolgáltatások széles körben történő megismertetésének elősegítése, színvonaluk és minőségük folyamatos fenntartása érdekében.⁵⁹

A hungarikum tanúsító védjegy olyan oltalmi forma, amelynek használatát pályázati úton nyerheti el az alkotó. A tanúsító védjegynek a nemzeti illetve a közösségi védjegybejelentését az agrár- és vidékfejlesztésért felelős miniszter teszi meg.⁶⁰ A korábbi törvénytervezetben rendelkeztek arról, hogy a pályázat eredményeképp egy szerződés jön létre a védjegyjogosult és a használó között, amelyet a használó díjfizetéséhez kötnek. Ezek a rendelkezések nem kerültek be a hatályos normaszövegbe.⁶¹

A hungarikum termékek előállítására a kis- és középvállalkozások beindítását célozza, amely az ipari vállalkozások számára is egy speciális fejlesztési irányt körvonalaz, amely így javíthatja azok életképességét. Tehát a szabályozás célja, hogy minél több vállalkozás viselje a hungarikum tanúsító védjegyet, így hagyományos termékeinket itthon, az Európai Unióban és külföldön is beazonosíthatóvá tegye.⁶²

⁵⁷ *Hungarikumok védelme* (Piac-Profit Magazin 2008/4.) 25. o.

⁵⁸ DÉNES Zoltán: *Élesedik a vita a hungarikumokról* (Magyar Nemzet 2011. április 20. szám) 13. o.

⁵⁹ Hungarikum törvény 18. § (1) bekezdés

⁶⁰ A közösségi védjegy 207/2009/EK rendelet feltételei szerint lajstromozott áruvédjegy, vagy szolgáltatási védjegy. Specialitása, hogy a közösségi védjegyvoltalom egységes, és a Közösség egész területén azonos hatállyal rendelkezik. Jogosultja lehet közjogi szervezet is (tehát a Vidékfejlesztési Minisztérium is). [A közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK rendelet 1. cikk (1) – (2) bekezdés, 5. cikk]

⁶¹ Hungarikum törvényjavaslat 17. § (3) bekezdés

⁶² www.szttnh.gov.hu/hirek/kapcsolodo/hungarikum_tv_osszefoglalo.pdf (2012. szeptember 23.)

A tanúsító védjegy nem szerepel a közösségi rendeletben, ezért megoldásként az európai együttes védjegyet kell igényelnünk. A földrajzi árujelzők és eredetmegjelölések területén amennyiben már rendelkezünk nemzeti védelemmel, akkor uniós oltalom megszerzésére is van lehetőség.⁶³

Nyilvánvalóan nem csak a Hungarikum törvény szabályait kell alkalmazni jelen esetben, hanem a Vt. XIV. fejezet szabályait is. A két törvény között a Vt. 101. § (8) bekezdés teremti meg a kontaktust akkor, amikor kimondja, hogy a tanúsító védjegyek használatára alkalmazni kell a minőség, vagy egyéb jellemzők tanúsításáról rendelkező külön jogszabályok előírásait is.⁶⁴

A Vt. nevesíti a kizáró okokat, amelyek fennállása esetén nem lehet a tanúsító védjegyet megszerezni. Nem részesülhet oltalomban az a vállalkozás, amely az árut előállítja, forgalomba hozza, országba behozza, vagy a szolgáltatást nyújtja, szintúgy kizárt a védelemből az a vállalkozás, amely nem független az előbbi vállalkozásoktól, vagy azzal tartós jogviszonyban áll.⁶⁵

A védjegy jogosultja a tanúsító védjegyet maga nem használhatja, de engedélyezi annak használatát, az előírt követelményeknek megfelelő árukkal és szolgáltatásokkal szemben. A védjegyhez szükséges egy szabályzatot is csatolni, amelynek tartalmaznia kell

- a jogosult elnevezését, és székhelyét
- az árujegyzékben szereplő árukra és szolgáltatásokra vonatkozó minőségi követelményeket
- a minőség tanúsításának szabályait
- a védjegyhasználat feltételeit
- a használat ellenőrzésének szabályait
- a jogosulatlan védjegyhasználattal kapcsolatos fellépés rendjét.⁶⁶

A tanúsító védjegyek esetében speciálisan alakul a licencia szerződések kérdése. A licencia szerződésnek két típusát különböztethetjük meg a szabadalmi oltalomból fakadó jogok átruházására szolgáló hasznosítási szerződést (szabadalmi licencia), illetve a védjegy oltalomból eredő jogok átszállását biztosító használati szerződést (védjegy licencia). Használati szerződés esetében a védjegy jogosult engedélyt ad a védjegy használatára, míg

⁶³ www.vedjegyportal.hu/hungarikum-es-vedjegy (2012. szeptember 22.)

⁶⁴ Vt. 101.§ (8) bekezdés

⁶⁵ Vt. 101. § (2) bekezdés a)-c) pont

⁶⁶ Vt. 101 § (5) bekezdés a)-f) pont

a használó ezért díjat fizet.⁶⁷ A tanúsító védjegyek átruházására nincs lehetőség, a védjegy jogosultja, mint korábban említettem, maga nem használhatja a védjegyet, átruházni sem tudja.

9. A hungarikum törvény gyakorlati megvalósítása

A hungarikum tanúsító védjegy megszerzésének eljárása a korábban említettek szerint még nem került szabályozásra. Azonban nem tartom feltétlenül szükségesnek a Vt. általános védjegybejegyzési eljárásainak cizellált bemutatását annak ellenére, hogy az is alkalmazandó a hungarikum tanúsító védjegy elnyerése során, mivel álláspontom szerint olyan speciális ügymenet van kialakulóban, amely alaki szempontból, mint *lex specialis* felülírhatja a Vt. rendelkezéseit (természetesen ehhez szükséges lenne az eljárás törvényi szintű szabályozása akár a Hungarikum törvény módosításával, hiszen nem elegendő ezt kormányrendeleti szinten formalizálni a jogforrási hierarchia miatt.) A törvényjavaslatban eredetileg is volt néhány olyan eljárási szabály, amely eltérést biztosított volna a Vt. normáihoz képest, azonban ez sem került be a hatályos törvénytövegbe. A fentiek alapján nem gondolom nélkülözhetőnek azt, hogy néhány szót szóljunk a jogszabály végrehajtásának esélyeiről.

Birinyi József nyilatkozott úgy, hogy a „hungarikum törvény több sebből vérzik”, ezért szükséges a norma módosítása. Véleménye szerint hiba a feladatkörök jelentős részét a Vidékfejlesztési Minisztérium alá rendelni, mivel ezzel a szellemi értékek háttérbe szorulhatnak a kertészeti és élelmiszeripari termékkel szemben.⁶⁸ Álláspontom az, hogy sokkal hatékonyabb (súlyában jelentősebb) tárcának, a Belügyminisztériumnak a feladatkörét kellene megfelelően módosítani (alapul véve azt, hogy a közelmúltban került az örökségvédelmi ügykör az intézmény hatáskörébe a műemléki és régészeti örökség védelme tekintetében). Opcionális megoldás lehetne a feladatkör SZTNH hatáskörébe utalása, mivel mint kormányhivatal sokkal speciálisabban, „érték” centrikusan (mintsem marketing megközelítésben) gondoskodna a hungarikumokról.

Szükségképpen ki kell alakítani a gyakorlatot ahhoz, hogy az esetleges visszacsatolások révén a „gépezetbeli” hibák kiküszöbölhetőek legyenek. Elsődleges feladat a rendszer infrastrukturális feltételeinek megteremtése, tehát különösen jelentős lenne az intézményrendszer felállítása, ehhez szükséges lehet például a hatályos helyi

⁶⁷ DR. BOÓC Ádám - DR. DÖMÖTÖR László - DR. FÁBIÁN Ferenc - DR. FERENCZY Endre - DR. GRAD-GYENGE Anikó - DR. HORVÁTH Tímea - DR. KISZELY Katalin - DR. SÁNDOR István: *Előadássorozatok a kötelmi jog különös részéből* (Patrocínium Kft. 2012) 256. o.

⁶⁸ szegedma.hu/hir/szeged/2012/04/birinyi-tobb-sebbol-verzik-a-hungarikum-torveny.html (2012. szeptember 23.)

önkormányzati törvénynek (A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény) a módosítása a fakultatív feladatok elvállalása terén. Ezzel párhuzamosan meg kellene tenni a tanúsító védjegy nemzeti oltalomi szinten történő bejelentését a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalánál (itt lenne szerepe a Vt. szabályainak), hiszen erre az agrár- és vidékfejlesztési miniszter jogosult, ennek elnyerése után a közösségi oltalom is kezdeményezhető.

Ezt követően részletesen ki kell dolgozni a pályáztatás rendszerét. Véleményem szerint folyamatos pályáztatást kell biztosítani, bár feltehető, hogy a kezdeti nagyobb számú bejelentés egy idő után stabilizálódik.

A pályázat nyerteseivel kötendő szerződést véleményem szerint indokolatlan visszterhessé tenni, hiszen ennek célja a termékek nemzeti és külföldi elismertségének a népszerűsítése, amely társadalmi érdek. Ezzel a keresletnövekedéssel már az állam az általános forgalmi adó és a szeszes italok, és borok tekintetében a jövedéki adó bevételeivel profitálhat. Megfelelő marketing tevékenységgel a hungarikumok iránti kereslet olyan mértékig is növelhető, amely nyereséget is produkálhat, melyet a rendszer fenntartására, esetleg a kimagasló hozamokat elérő termékeket előállítók, vagy szolgáltatók segítésére is fordíthatnánk. A jelenlegi szabályok olyan szempontból költséghatékonyak, hogy a legnagyobb erőfeszítést igénylő feladatok, azaz a helyi értéktárak felállítása és működtetése, mint már korábban említettem fakultatív önkormányzati feladatok, tehát a testület önkéntesen csak akkor vállalja ezek létrehozását, ha annak anyagi bázisa is rendelkezésére áll saját költségvetésében.

Érdemes egy olyan képzőművészeti pályázatot is hirdetni, amellyel a védjegy megjelenésének, küllemének kialakítását, grafikai ábrázolását tűzik célul. Ennek során olyan nemzeti, népművészeti elemekből, nemzeti jelképekből álló alkotásokat lehetne díjazni, amelyek közül a nyertes pályamű lehetne a hungarikumok nemzeti és külföldi felismerhetőségének a záloga.

Álláspontom szerint ki kell dolgozni azt az ellenőrzési rendszert is, amellyel a védjegyet használók által előállított termékek folyamatos, magas minőségét biztosítani lehet. Ennek során ismételten szükséges lehet szakértői testületek közreműködésére, vagy a feladatkört Hungarikum Bizottságra lehetne ruházni. Esetleg ezt lehetne egy időbeli korláthoz kötni, például 5-10 évente megújítani a védjegyszerződést. Emellett ki kell dolgozni egy speciális szankciórendszert is az esetleges visszaélések, vagy szerződésszegés esetén. (Védjegybitorlás kérdéskörében ugyancsak a Vt. szabályai az irányadóak). A szankciórendszernek mindenképpen fokozatosnak kell lennie, elsőként enyhébb

eszközökkel, mint például a figyelmeztetés, majd a szerződés felbontása, végső esetben (amennyiben a termelő, szolgáltató támogatást is kapott) a támogatás visszaigénylése, szükség esetén peres úton. Ezek adott esetben szerződési bontófeltételként is szerepelhetnének.

Azt, hogy milyen minőségi követelményrendszer alapján lehetséges egy terméket hungarikumnak tekinteni kizárólag olyan szakmai csoportok aktív bevonásával lehet meghatározni, amelyek az adott termék, szolgáltatás előállításának szakértői, hagyományos termelői. Ez a korábban a Vt.-ben nevesített, a tanúsító védjegy elnyeréséhez szükséges szabályzat esszenciális kelléke. Ennek során az élelmiszertermékek, vagy szolgáltatások tekintetében célszerű a készítési módokat eljárásokat lejegyezni, és hitelesíttetni (természetesen tekintettel kell lenni a környezetvédelmi, vagy élelmiszerbiztonsági, egészségügyi előírásokra is, megtalálva azt a középutat, amellyel a termék nem veszíti el hagyományos jellegét, és egyediségét). Ezt a követelményrendszert transzparens módon mindenki számára hozzáférhetővé kell tenni, akár elektronikus formában is, annak érdekében, hogy minél nagyobb számú hazai nemzeti kincs megőrzésére alkalmassá váljék a rendszer. A HB közzétételi kötelezettségét ki lehetne terjesztetni a Magyar Közlöny mellett akár a www.magyarorszag.hu honlapra is, ahol a Hungarikum Gyűjteményt kutatható nyilvántartássá kellene tenni. Véleményem szerint minden elemről egy részletesebb termékleírást kellene feltölteni, esetleg egy tárgyszavas keresőrendszert kialakítani.

10. Védjegyjog a nemzeti jogon túl

Dolgozatomban főként a hazai normák illetve gyakorlat bemutatására törekszem, azonban elképzelhetetlen lenne a védjegyek, földrajzi árujelzők és eredetmegjelölések oltalmi rendszerét a nemzetközi és közösségi jogi kontextus említése nélkül értelmezni.

10.1. Nemzetközi normák

Nemzetközi szinten a védjegyjog alapját az ipari tulajdon oltalmára létesült, 1883-ban elfogadott Párizsi Uniós Egyezmény (a továbbiakban PUE) illetve az ahhoz szervesen kapcsolódó Madridi Megállapodás, és annak jegyzőkönyve szabályozza. Magyarország PUE csatlakozását az 1970. évi 18. törvényerejű rendelet hirdette ki. Az egyezmény tárgyi hatálya jóval szélesebb, mint a munkám szempontjából relevanciával bíró jogterület, mivel védelemben részesíti az ipari tulajdon oltalmának tárgyaként a szabadalmat, a használati mintát, az ipari mintát, a gyári vagy kereskedelmi védjegyet, a szolgáltatási védjegyet, a

kereskedelmi nevet, a származási jelzést, vagy eredetmegjelölést, valamint a tisztességtelen verseny elleni védekezést.⁶⁹

Emellett az ipari tulajdont a lehető legkiterjesztőbb módon értelmezi, hiszen idevonja a mezőgazdaságot és nyersanyagtermelést, minden előállított és természetes terméket (pl.: borokat, magvakat, dohányleveleket, háziállatot, söröket, virágokat).

A PUE deklarálja a jogterület két legfontosabb alapelvét: a nemzeti elbánás és az uniós elsőbbség elvét. Utóbbi lényege az, hogy bármely uniós tagállamban tett bejelentés alapján az igénylő meghatározott határidőn belül igényét kiterjeszthesse a többi uniós országra is, a kérelem benyújtásáig visszamenőlegesen. A nemzeti elbánás jogintézménye azt biztosítja, hogy az uniós országok természetes és jogi személyei az uniós más országában olyan jogokat élvezzenek, amelyeket az adott állam belső jogában saját személyeinek biztosít.⁷⁰ Emellett a PUE további fontos anyagi szabályokat rendez, de ezeknek részletesebb ismertetésétől a dolgozat terjedelmi korlátait figyelembe véve eltekintünk.

A nemzetközi védjegybejelentést a PUE tagállamban honos bejelentő a nemzeti hatóságánál teheti meg, a bejelentéshez elegendő a nemzeti lajstromozás megtörténte. Nyilvánvalóan az eljárás díjköteles, a kérelem továbbítása a díj megfizetésétől függ. A nemzetközi védjegybejelentés megkönnyítését célzandó, létrejött a madridi lajstromozási rendszer a PUE részes tagállamai számára. Az oltalom megszerzésére irányuló eljárás gyorsítása abban áll, hogy a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO)⁷¹ Nemzetközi Irodája a kérelem alaki vizsgálata és az árujegyzék megvizsgálása után dönt, melynek eredményeként a kérelemben megjelölt országokban az oltalmi jogok megegyeznek a nemzeti úton bejelentett védjegyekkel. Mindemellett lehetősége van a bejelentőnek utólagosan, akár a nemzeti hivatalon keresztül, akár a Nemzetközi Irodán keresztül közvetlenül kérni a területi kiterjesztést más tagállamokra is.⁷²

10.2. A közösségi normák

A közösségi védjegyjog és földrajzi árujelzők, valamint eredetmegjelölések joga sokkal szerteágazóbb a nemzetközi jogi normarendszerhez képest. A közösségi jogban rendeleti szinten külön szabályozták a közösségi védjegyet (207/2009/EK rendelet), a szeszes italokat (110/2008/EK rendelet), a mezőgazdasági termékeket és élelmiszereket

⁶⁹ Párizsi Uniós Egyezmény 1. cikk (2) bekezdés

⁷⁰ PUE 2. cikk (1) bekezdés

⁷¹ Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO vagy OMPI): 1967-ben alapított nemzetközi szervezet, amelynek fő célja a szellemi tulajdon nemzetközi védelme, 1974 óta az ENSZ szakosított szerve, jelenleg 184 tagja van. (www.sztnh.gov.hu/kerdesek/ertelmezo/sztv.html 2012. október 25.)

⁷² www.sztnh.gov.hu/vedjegy/vedj_nemzk_bej_elj.html (2012. október 22.)

(510/2006/EK rendelet) oltalmazó földrajzi árujelzőket és eredetmegjelöléseket és a borpiac közös szervezését (479/2008/EK rendelet). Ezek a normák közvetlenül hatályosuló, kötelezően alkalmazandó jogforrások hazánkban és a közösség területén.

A közösségi védjegybejelentés megtehető a nemzeti hivatalnál, vagy a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál⁷³ ez az eljárás is díjköteles. Az első lépésben a hivatal megvizsgálja, hogy a kérelem megfelel-e az alaki feltételeknek, majd felhívhatják a bejelentőt a hiányok pótlására. Ezt követően a hivatal egy kutatási jelentést készít, amelyben megvizsgálja, hogy a kérelmezett védjegy lajstromozását milyen más kérelmek, vagy bejegyzett védjegyek akadályozhatják.⁷⁴

Következő lépésben a hivatal meghatározott időre meghirdeti a bejelentést, amely idő alatt észrevételeket, és felszólalásokat lehet előterjeszteni. Ezeknek a kivizsgálása után lehetséges a lajstromozás; az így létrejövő oltalom megújítható 10 éves védelmet nyújt.⁷⁵

Az ágazati szabályok speciális anyagi rendelkezéseket is tartalmaznak, emellett az általuk szabályozott eljárás tulajdonképpen megegyezik. A szeszes ital a 110/2008/EK rendelet alapján olyan alkoholtartalmú ital, amely emberi fogyasztásra készült, különleges érzékszervi tulajdonságokkal rendelkezik, alkoholtartalma 15%, és előállítása során vagy (1) közvetlenül lepárlással, aromaanyagok hozzáadásával, természetes módon erjesztett termékekből, vagy növényi anyagok desztillátumokban, szeszes italokból történő kivonatokban történő feldolgozással, vagy ilyen termékek cukor, édesítő, aromaanyag, mezőgazdasági termékek és élelmiszerek hozzáadásával, vagy a (2) fentiek összekeverésével készült.⁷⁶ A 479/2008/EK rendelet hatálya a borszőlőből készült italokra terjed ki, amely szerint csak a *Vitis vinifera* vagy annak más *Vitis* fajtájával való keresztezéséből származó termékekre alkalmazható.

Fent említett három közösségi rendelet sajátossága, hogy mindegyik meghatározza a földrajzi árujelző, az eredetmegjelölés, és adott esetben a hagyományos kifejezés fogalmát. Ennek során a feltételek között lehetne eltérések, például a borok esetében feltétel a földrajzi árujelző elnyerése során, hogy a bor alapjául szolgáló szőlő kizárólag az adott területről származzon, ott is állítsák elő.⁷⁷

⁷³ Belső Piaci Harmonizációs Hivatal: Európai Unió szakszerve, amely a közösségi védjegyeljárások és a formatervezési-minta eljárások területén rendelkezik hatáskörrel. A szervet 1994-ben alapították és elnöke António Campinos. (europa.eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/policy_agencies/ohim/index_hu.htm 2012. október 25.)

⁷⁴ 207/2009/EK rendelet 2. fejezet 38. cikk (1) bekezdés

⁷⁵ 207/2009/EK rendelet 6. fejezet 45. cikk

⁷⁶ 110/2008/EK rendelet I. fejezet 2. cikk (1) bekezdés

⁷⁷ 479/2008/EK rendelet IV. fejezet 1. szakasz 34. cikk (1) bekezdés a) pont

A normák eljárása alapvetően megegyezik, jellemzően két szakaszból áll az oltalom elnyerésének folyamata: egy (1) nemzeti szakaszból, és egy (2) közösségi, az Európai Bizottság előtt lefolytatott vizsgálati szakaszból. A bejelentő, amennyiben közösségi honos személy, akkor abban a tagállamban kell előterjesztenie kérelmét, ahol az előállítás történik. Mezőgazdasági termékek és élelmiszerek esetében csak csoportosulás jogosult az előterjesztésre. A norma csoportosulásnak tekinti ugyanazon termékkel vagy élelmiszerral foglalkozó termelők, vagy feldolgozók társulását.⁷⁸ A nemzeti hatóság vizsgálatot folytat le, melynek során az alaki és tartalmi kellékeket, és kizáró okokat kutatják, majd amennyiben a rendeletekben foglalt feltételek fennállnak, akkor eljuttatják a Bizottságnak, aki a feltételek teljesülése esetén egy összefoglalót, és termékleírást, vagy műszaki dokumentációt tesz közzé a hivatalos lapjában.⁷⁹

A nemzetközi kitekintést követően néhány olyan területre szeretnék rávilágítani, ami olyan területeket érint, amely révén a téma kibontakozása sokkal életszerűbb, gyakorlati közelibbé válhat az olvasó számára.

11. A nemzeti jelképek megjelenése a védjegyjogban

Speciális kérdés a hungarikum tanúsító védjeggyel kapcsolatban a nemzeti jelképek alkalmazásának szabálya, mivel nemzeti védjegyről beszélhetünk. A hungarikum tanúsító védjegy megjelenési formája minden bizonnyal érinti a nemzeti jelképeink körét, hiszen ez által válik legkönnyebben azonosíthatóvá a külföldi piacokon, mindemellett az is kérdéses, hogy egy nemzeti jelkép mennyire tekinthető hungarikumnak? A nemzeti jelképek ábrázolásához kapcsolódó normarendszer igazodva a védjegyek jogi struktúrájához három szintű, egyrészt megjelenik nemzeti jogunkban, nemzetközi és közösségi jogi kontextusban is.

Elsőként azt kell tisztáznunk, hogy mit tekintünk nemzeti jelképnek. Ennek alapja az Alaptörvény I) cikkének (1)-(4) bekezdéseiben körvonalazott szimbolika. Nemzeti jelképeink közé tartozik a címer, a magyar zászló, és a himnusz (Kölcsey Ferenc Himnusz című műve Erkel Ferenc zenéjével). A címerünk heraldikai leírását az Alaptörvény I) cikk (1) bekezdése tartalmazza, mely szerint „Magyarország címere hegyes talpú, hasított pajzs. Első mezeje vörössel és ezüsttel hétszer vágott. Második, vörös mezejében zöld hármas

⁷⁸ 510/2006/EK rendelet 5. cikk (1) bekezdés

⁷⁹ 479/2008/EK rendelet IV. fejezet 3. szakasz 39. cikk (1)-(3) bekezdés

halomnak aranykoronás kiemelkedő középső részén ezüst kettős kereszt. A pajzson a magyar Szent Korona nyugszik.”⁸⁰

„Magyarország zászlaja három, egyenlő szélességű, sorrendben felülről piros, fehér és zöld színű, vízszintes sávból áll, amelyben a piros szín az erő, a fehér szín a hűség, a zöld szín a remény jelképe.”⁸¹

A nemzeti jelképek használatának normáit az Alaptörvény szerint külön törvény szabályozza. Ennek eredményeként fogadták el a Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint az állami kitüntetésekéről szóló 2011. évi CCII. törvényt (továbbiakban Címertv.).

Nemzetközi szinten esszenciális szabályt tartalmaz a PUE 6 cikke, amely biztosítékot nyújt az államok és nemzetközi kormányközi szervezetek jelzéseinek. A szabály a PUE tagországai között alkalmazandó, de kiterjed a WTO államaira is.⁸²

A 6 cikk hatálya az állami felségjelekre terjed ki, amelyek különösen a címerek, zászlók, egyéb állami jelvények, avagy más állami felségjelek, állami jelképek. Nyilvánvaló, hogy ezek közül a címerek a legrelevánsabbak védjegyjogi szempontból, mivel a címerek ábrás megjelölések állandósult jelleggel, megkülönböztető funkcióval rendelkeznek. Mindemellett a címer az államok számára a szuverenitás szimbolikus hordozója, az állami önazonosság megtestesítője.⁸³

A szabályozás e körben nem valamilyen iparjogvédelmi oltalmat biztosít a nemzeti jelképek számára, hanem tilalmakat mond ki védjegyként történő lajstromozásukra, és használatukra. A PUE országainak meg kell tiltaniuk az ilyen oltalom bejegyzését vagy a tilalom ellenére lajstromozott védjegyet hatálytalanítaniuk/törölniük kell. Ezek elsősorban az áruvédjegyekre vonatkoznak.⁸⁴

Ez a szerkezet a klasszikus állami védjegyeknek abszolút oltalmat biztosít több szemszögből is. Egy oldalról független a védelem attól, hogy az adott védjegy egyébként alkalmas lenne-e a megtevesztésre, másrészt független attól is, hogy milyen termékre, árucikre vonatkozik. A bejegyzést a regisztrációt végző hatóságnak akkor kell megtagadnia, ha az erre irányuló engedélyt az illetékes hatóság nem adta meg. Nálunk a Címertv. az engedély

⁸⁰ Alaptörvény I) cikk (1) bekezdés

⁸¹ Alaptörvény I) cikk (2) bekezdés

⁸² FICSOR Mihály: Nemzeti jelképeink a védjegyjogban I. rész (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2012. évi 2. szám) 6.o.

⁸³ FICSOR Mihály: I.m. 9.o.

⁸⁴ FICSOR Mihály: I.m. 12.o.

megadását a kormányzati tevékenység összehangolásáért felelős miniszter hatáskörébe utalta.⁸⁵

A nemzeti jelképekre vonatkozó kérdéseket a közösségi jogban a közösségi védjegyrendeletben szabályozza a jogalkotó, és a PUE 6. cikke, mint az oltalom bejegyzését feltétlenül kizáró okként, és ezzel párhuzamosan védjegy törlésének egyik okaként nevesíti.⁸⁶

A szabályozást az Európai Bíróság két jogesete egészíti ki, az úgynevezett ECA-ügy, amelyben meghatározzák a címertani utánszó fogalmát, amely szerint a címertani utánszó megállapításához, nem kell, hogy az elem a kérdéses jelképpel azonos legyen, elegendő, ha csupán stilizáltan, vagy csak egy rész elemként jelenik meg.⁸⁷

A másik kulcsfontosságú eset a Juharfafehér-ügy, amely a kanadai zászlót ábrázolta, de fekete-fehér színekben, ebből kifolyólag mégis nemzeti jelképnek minősítették. Kiemelendő, hogy ez a rendelkezés már az áru- és szolgáltatási védjegyekre is vonatkozik.⁸⁸

A védjegyek a nevesített feltételek szerinti vizsgálatát a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) végzi. Az eljárás három lépcsőből áll, elsőként azt kell meghatározni, hogy védett zászlóról van-e szó, mely ország zászlaja, és pontosan hogyan néz ki. Ezt követően össze kell vetni a mintát bejelentett nemzeti jelképpel, és végezetül, ha egyezés fellelhető, akkor meg kell vizsgálni, hogy benyújtották-e az illetékes hatóság hozzájárulását.⁸⁹

A hatályos nemzeti jogunkban a Vt. 3. § (2) bekezdés a) pontja deklarálja, hogy ki van zárva a védjegyoltalomból a megjelölés, ha a PUE 6 cikkében felsorolt jelzések bármelyikéből áll, vagy azt tartalmazza, feltéve, hogy ez a megjelölés a fentiek csupán a részét képezi.⁹⁰

Ennek során abból kell kiindulnunk, hogy a Címer tv. 5. § (1)-(3) bekezdése egy általános címerhasználati tilalmat fogalmaz meg, melynek lényege, hogy természetes személy a foglalkozásának, hivatásának gyakorlása során, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet - a közhatalmi, vagy más közfeladatot ellátó szerveken és személyeken kívül – tevékenysége során, szervezeti jelképként vagy ennek részeként a

⁸⁵ FICSOR Mihály: I.m. 18.o.

⁸⁶ FICSOR Mihály: I.m. 22.o.

⁸⁷ FICSOR Mihály: I.m. 24.o.

⁸⁸ FICSOR Mihály: I.m. 27. o.

⁸⁹ FICSOR Mihály: I.m. 28. o.

⁹⁰ Vt. 3. § (2) bekezdés a) pont

címet nem használhatja. Ez alól törvény, vagy jogszabály felmentést adhat, így történik ez a védjegyjogban, a miniszteri engedély alapján.⁹¹

A hatályos normaszöveg alapján két, egymástól elkülönülő eljárást ismerhetünk meg, egy úgynevezett "hatósági" és egy „politikai” eljárást. Az előbbi, hatósági folyamatban a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (továbbiakban SZTNH) jár el, amelynek során arról dönt, hogy a bejelentés nem tartozik-e a nevesített kizáró okok közé, illetve megállapítja, hogy a PUE 6. cikke szerinti jelzést tartalmaz-e a kezdeményezés.⁹²

Ha az SZTNH azt állapítja meg, hogy szükség van a miniszteri engedélyre, akkor felhívja a bejelentőt, hogy ezen hiányt pótolja, annak terhe mellett, hogy elmulasztásával a kérelmet visszavontnak kell tekinteni.

A politikai eljárásnak a lényege, hogy a kormányzati tevékenység összehangolásáért felelős miniszter a Címetv. alapján megadja-e az engedélyt az állami jelképet tartalmazó védjegy lajstromozási kérelemre.⁹³

A Címetv. a mérlegelés szempontjairól is rendelkezik, így a miniszternek figyelembe kell vennie az áru, szolgáltatás nemzeti jellegét, a kérelmező tevékenységének nemzetgazdasági jelentőségét, és kiviteli nagyságrendjét. Ezek nem konjunktív feltételek, és nincsenek kizárva sem a nonprofit, sem a közhasznú szervezetek az engedély jogosultak köréből.⁹⁴

Mindez a hosszabb elméleti előkészítés dolgozatomból a szempontjából azzal indokolható, hogy ezt a rendszert kiegészítő, a címet vagy a zászlót tartalmazó védjegy és formatervezési minta oltalmának megadásához szükséges engedélyről szóló 37/2012. (VIII.22.) KIM rendelet kiemelt pontokon kapcsolódik a tárgyalt témához.

Legmarkánsabb argumentumom a szabályozás azon eleme, amely a miniszteri engedély megadásának feltételeit cizellálja, hiszen könnyen észrevehető, hogy milyen szuggesztív erővel jelenik meg a hungarikum törvény jelenlegi, illetve korábbi törvényjavaslati szintű nemzeti érték definíciója. Ilyen feltételként nevesíti a norma, hogy az adott

- áru vagy szolgáltatás igazolhatóan a magyar történelmi múlthoz, a magyar kultúrához köthető-e, vagy ha Magyarországon, illetve a magyar nemzethez kapcsolódóan a közelmúltban jött létre, akkor hazai vagy nemzetközi elismeréssel bír-e,

⁹¹ FICSOR Mihály: Nemzeti jelképeink a védjegyjogban- II. rész (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012/3. szám- június) 13. o.

⁹² FICSOR Mihály II.: I.m. 10. o.

⁹³ FICSOR Mihály II.: I.m. 10. o.

⁹⁴ FICSOR Mihály II.: I.m. 17. o.

- árut, vagy szolgáltatást belföldön a magyarságra jellemzőnek és közismertnek fogadják-e el, az áru vagy a szolgáltatás külföldön is magyar sajátossággként ismerhető meg, vagy az árut, vagy szolgáltatást a külföldiek is a magyarságra jellemzőnek és közismertnek fogadják-e el,
- az áru gyártása magyar eredetű alapanyagokból, Magyarországon történik-e, összetételében, tulajdonságaiban, előállításában a magyar nemzeti hagyományokhoz kapcsolódik-e.⁹⁵

A legfontosabb elutasítási okot is nevesíti a jogalkotó, amikor kinyilvánítja, hogy az engedélyt meg kell tagadni, ha a bejelentéssel érintett védjegy az államiság és a hivatalosság látszatát megtévesztő módon keltené.⁹⁶ Ezek a szabályok azonban nem érintik, hogy a termék például a zászló színeit tartalmazza, hiszen ez nem feltétlenül alapozza meg az említett engedélyezési eljárást.

12. A védjegy megkülönböztető képességének kérdése

Mint már korábban említettem, egy védjegy elengedhetetlen kelléke a megkülönböztető képessége. Jelen esetben kulcsfontosságú, hogy a hungarikum tanúsító védjegy „túlzott használata” járhat-e ezen esszenciális elem csorbulásával.

Szalai Péter elmélete szerint a védjegy egyfajta megjelenés, amely két ponton tér el az általános nevektől: egyrészt szigorúbb feltételeknek kell megfelelnie a hatósági regisztráció miatt, másrészt védjegy alapjául szolgáló megjelölés nem csupán verbális lehet. Ehhez kapcsolódik a grafikai ábrázolhatóság, és ezzel együtt a megkülönböztető képesség. Van olyan szituáció, ahol ez kérdéses, mert alapvetően hiányzik ez a jellemzője az oltalomnak, de a bejelentő elég régen használja az elnevezést ahhoz, hogy a fogyasztók összekapcsolják az adott termékkel. Igaz ennek a fordítottja is, amikor a lajstromozott védjegy elveszíti e tulajdonságát, tehát már nem csak a jogosult áruira, termékeire korlátozódik az elnevezés.⁹⁷

A megkülönböztető képességet nem lehet pontosan definiálni, ezt minden egyedi esetben a SZTNH vizsgálja a Vt. rendelkezéseire tekintettel. A vizsgálatnak többféle kimenetele lehetséges:

(1) abban az esetben, ha a bejelentés vizsgálata során észleli, hogy hiányzik e képesség, akkor elutasítja a kérelmet, mert egy törvényi kritérium sérül.

⁹⁵ A címet vagy a zászlót tartalmazó védjegy és formatervezési minta oltalmának megadásához szükséges engedélyről szóló 37/2012. (VIII.22.) KIM rendelet 1. § (1) bekezdés a)-c) pont

⁹⁶ 37/2012. (VIII.22.) KIM rendelet 2. §

⁹⁷ SZALAI Péter: A védjegy megkülönböztető képességének elvesztése (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2010/10. szám) 8. o.

(2) Ha lajstromozott a védjegy, akkor ez az oltalom megszűnési okaként jelenhet meg (kérelemre bárki kezdeményezhetné ezt az eljárást), és

(3) ha lajstromozták a védjegyet, de az már a bejelentéskor sem rendelkezett megkülönböztető erővel, akkor az oltalom törlésére van lehetőség (visszamenőleges hatállyal).⁹⁸

A második típust nevezi a szakirodalom fajtanévvé válásnak, azaz a szóvédjegyet, vagy az ábrás védjegy szóelemét az általános nyelvhasználatban, az üzleti kapcsolatokban is állandóan és szokásosan alkalmazzák az adott árura vagy szolgáltatásra. A gyakorlat azt mutatja, hogy mégsem jellemző, hogy ilyen bejelentést tennének, mivel a védjegy jogosultja az oltalom megszüntetésekor lemondással élhet, a jogosult versenytársának a bejelentéshez nem fűződik piaci érdeke, míg a magánszemély nem fogja az igazgatási szolgáltatási díjat megfizetni számára érdektelen oltalommal kapcsolatban. Ritka példa erre a bitorlási perek esetében az alperes hivatkozása, azonban ilyenkor is csak a törlési eljárás vezethetne eredményre, de ehhez szükséges lenne, hogy a megkülönböztető képesség már a lajstromozáskor hiányozzon.⁹⁹

A fajtanévvé válásnak nyelvtani oldalról több oka is lehet; elsősorban társadalmi, másrészt pszichológiai, lélektani, és végül a köznevesülés. A társadalmi kontextusban a névviselő a többi hasonlónál ismertebbé válik, így voltaképp fogalom lesz, a pszichológiai irányzatban a tulajdonnevet viselő szimbólummá válik, míg a köznevesülés esetében a tulajdonnév átkerül a mindennapi kommunikáció szintjére (pl. a Walkman-esetben, ahol a kifejezés eredetileg egy sétálómagnó márkaneve volt, melyet a gyakorlatban olyan módon kapcsolnak össze, hogy végül mára fajtanévvé vált, és a lexikonok is így definiálják).¹⁰⁰

Személyes véleményem az, hogy a hatályos szabályozás különösképpen a hungarikum szó kissé „elkoptatott” jellegét szeretné orvosolni azzal, hogy törvényi rendelkezésekkel igyekszik a magyar értékek oltalmát biztosítani, emellett arra való tekintettel, hogy viszonylag széles a védelem tárgyi hatálya (lévén a hungarikum gyűjtőfogalom), mivel egy nagyobb kategóriáról beszélhetünk, nem jelentkezhetsz ez ilyen mértékű veszélyként a hungarikumokkal kapcsolatban.

⁹⁸ SZALAI Péter: I.m. 10. o.

⁹⁹ SZALAI Péter: I.m. 12. o.

¹⁰⁰ SZALAI Péter: I.m. 13. o.

13. A hungarikum termékekkel kapcsolatos vitás esetek

Az olvasó számára különösen érdekesítőek lehetnek a törvényi szabályozás alapján ex lege hungarikumnak minősülő termékekkel kapcsolatos jogviták, levélváltások, bitorlási perek. Ennek során említést kell tennünk a tokaji borok helyzetéről, a Zwack Unicum, a Herz és a Pick Szeged jogeseteiről.

13.1. Tokaji aszú

A tokai borokkal összefüggésben az úgynevezett homonim¹⁰¹ elnevezéssel kapcsolatos vitás kérdések adnak okot az áttekintő bemutatásra. A tokaji aszú készítésével indukálódott probléma a magyar és a szlovák bortermelők között, mivel egy időben a szlovák borászok az adott térségben termelt borukat „Tokajsky” néven állították elő. Ezt még a trianoni békeszerződés területi felosztásával indokolták, amely szerint a térség három kisebb települése, Szőlöske, Kistornya és Nagytornya az 1908-as királyi bortörvény alapján a Tokaj-hegyaljai borvidékhez tartozott, de később Csehszlovákiához került.¹⁰²

Az elmúlt időszakban újabb parázsvita alakult ki az e térségben előállított termékekkel kapcsolatban, mivel az EU úgynevezett E-Bacchus nyilvántartásába bejegyezte az ugyan más néven (Tokajsky vinohradnícka oblast), de korábban már védelemben részesített területet, így biztosítva Szlovákia számára, hogy áruit Tokaj eredetmegjelöléssel hozhassa forgalomba. Szlovákia kérelmét azzal indokolta, hogy belső jogszabályaiban a „Tokaj” kifejezést használják, és ennek egységesítése érdekében indítványozza a módosítást. Ezt a döntést Magyarország megtámadta, de az Európai Bíróság szomszédunk javára kedvezett, amely ellen hazánk jogorvoslattal kíván élni.¹⁰³

Mindezek fokozottan érzékenyen érintetik a magyar termelőket, mert a tokaji aszú már a XVI. század óta kifejezetten Magyarországhoz kötődik, a hungarikum azonosságot erősítve magyar borként jelent meg a presztízsborok szakértői, fogyasztói számára.¹⁰⁴

Hasonló konfliktus alakult ki egyes francia illetve olasz borászokkal kapcsolatosan, akik szintén megtévesztésre alkalmas elnevezést használtak termékeik előállításakor (a két esetkör között a legfontosabb eltérés, hogy Szlovákiával azonos, egybefüggő tájegységről beszélhetünk, Franciaország és Olaszország esetében ez nem áll fenn.) Ennek orvoslására emelték jogi erőre a Magyar Köztársaság és az Európai Közösség között a

¹⁰¹ Homonim: azonos alakú, de különböző értelmű szó. (BAKOS Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára, Akadémia Kiadó, Budapest 1973, 343. o.)

¹⁰² www.cey-bert.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=78&Itemid=33 (2012. október 7.)

¹⁰³ www.tokajiborbolt.hu/hirek.php?hir=266 (2012. november 21.)

¹⁰⁴ www.cey-bert.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=78&Itemid=33 (2012. október 7.)

bormegnevezések kölcsönös védelméről és ellenőrzéséről, Brüsszelben, 1993. november 29-én aláírt megállapodás kihirdetéséről szóló 1994. évi XI. törvény mellékleteként csatolt két, a fent említett kormány szerv közötti levélváltást is.

Ez alapján a megállapodás hatályba lépésétől számított 13 éves átmeneti időszakra vonatkozóan engedélyt biztosít az állam arra, hogy a „Tokay Pinot Gris” elnevezésű (Elszász vidékéről származó) francia terméket, illetve a „Tocai friulano” és a „Tocai italico” olasz borokat az Európai Közösség területén kizárólag ezen a néven hozzák forgalomba, azzal a kikötéssel, hogy egyik italt se lehessen Magyarországon kereskedelmi forgalomban beszerezni.¹⁰⁵ A megállapodás kihirdetéséről szóló törvény 1994. április 1. napján lépett hatályba, tehát a 13 éves, a piacról való „kivezetésre” szánt átmeneti időszak 2007. április 1. napján ért véget, ezt követően a termékek más elnevezéssel kerülhetnek csak forgalomba.

A homonímákra a 479/2008/EK rendelet 4. szakasz 42. cikk (1) bekezdése rendelkezik, mely alapján az ilyen elnevezések elbírálása során vizsgálni kell a helyi és a hagyományos használatot, és az összetévesztés kockázatát. Olyan elnevezést akkor sem lehet bejegyezni, ha az elnevezés egyébként pontos, de a fogyasztót megtévesztve azt a gondolatot kelti, hogy a termékek egy másik területről származnak. Csak akkor lehet a későbbi terméket bejegyezni, ha az elnevezés ellenére a termékek megfelelően elkülöníthetők egymástól.

Azonban Olaszország a határidő közeledtével megtámadta a megállapodást, arra hivatkozva, hogy a boruk termőhelye, akárcsak hazánkban egy földrajzi területhez, a Toccai-patak melletti dombsághoz kapcsolódik. A Tocai friuliano bor elnevezésben azonban a friuliano mutatja a származási helyet (Friuli-Venezia-Giulia régió), a tocai jelölést a gyakorlatban sokkal inkább fajtanévként definiálhatjuk. Ebből kifolyólag láthatjuk, hogy a homonímia azért nem áll fenn, mert az egyik helyen egy tájegységet, a másik államban pedig egy hagyományos szőlőfajtát jelöl. (A megkülönböztetést nagy mértékben segíti az is, hogy a magyar tokaji furmint fajtából előállított, a készítési eljárása miatt édes desszertbor, míg a friuliano a száraz fehérborok közé tartozik.)¹⁰⁶

A levélváltás nyilvánvalóan az olasz borászok szellemi tulajdonának korlátozásával jár, azonban ez összhangban van az Európai Unió proporcionalitás elvével, mivel a korlátozás arányban áll az elérni kívánt közösségi céllal.

¹⁰⁵ A Magyar Köztársaság és az Európai Közösség között a bormegnevezések kölcsönös védelméről és ellenőrzéséről, Brüsszelben, 1993. november 29-én aláírt megállapodás kihirdetéséről szóló 1994. évi XI. törvény I: Levélváltás 1. levél, II. Levélváltás 1. levél

¹⁰⁶ GYENGE Anikó – RÉTHÁZI György: A „Tocai”-ügy háttéréről (Európa Tükör IX. évf. 2. szám, 2004/5.) 94.o.

13.2. Zwack Unicum

A Zwack Unicum Zrt. által gyártott Unicum védelme érdekében Zwack Péter bitorlási pert indított 2002-ben a Győri Likörgyár Rt. által előállított Hungarikum likőr hasonló csomagolása miatt. A Zwack Unicum Zrt. felhívta a bitorlót a tevékenység abbahagyására, ennek azonban a győri cég nem tett eleget. Végezetül védjegybitorlás és tisztességtelen piaci magatartás miatt indított pert a Zwack. Az eljárás során a Hungária Piackutató Kft. segítségével készített piackutatás eredménye is arra vezetett, hogy a megkérdezettek 84 % - a összetévesztette az említett két árut. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület hivatalosan is deklarálta azok kétséges voltát, így megállapították, hogy a Győri Likörgyár Rt. terméke nem részesülhet védjegyjogtalomban. A jogvita a felek megegyezésével ért véget.¹⁰⁷

13.3. Pick téliszalámi

A Pick téliszalámi gyártásában a jogvita a rendszerváltást követően merült fel, amikor is a Pick leszármazottak peres úton próbálták elérni, hogy a vállalat ne viselhesse a Pick nevet. Az alperes azonban arra hivatkozott, hogy Pick Márk már az 1930-as években hozzájárult családnevének kereskedelmi névként való használatához, így a családnévtől elváltan már nem sérti az örökösök névviselésének a jogát. Az I. fokon a felperesek nyertek, II. fokon azonban az alperes érvelése bizonyult helytállónak.¹⁰⁸

13.4. Herz téliszalámi

A Herz Ármin fémjelezte budapesti téliszalámi gyártó üzemének 1994-es privatizációjával a Pick-csoport tagja lett. 1989-ben a szegedi gyártóhoz hasonlóan névhasználati pert indítottak, azonban itt a jogosult korábban Herbertre változtatta nevét. A bíróság első fokon elutasította a keresetet arra tekintettel, hogy így nem áll fenn a két név között olyan hasonlóság, amely megalapozhatná a névviseléshez való jog sérelmét. Ezt követően felperes visszavette a Herz nevet, de a másodfok helyben hagyta az első fórum döntését.¹⁰⁹

14. Mitől hungarikum?

Dolgozatom ezen fejezetében szeretnék gyakorlati rálátást biztosítani a hungarikumok mibenlétére. Nyilvánvaló, hogy a mű terjedelmi korlátai nem engedik a lehetséges hungarikumok teljes körű, vagy mélyebb bemutatását, de fontosnak tartom, hogy néhány

¹⁰⁷ GESZTI Gábor: Öreg védjegy nem vén védjegy (Védjegyvilág 2006/XVI. évfolyam 1-2. szám) 25. o.

¹⁰⁸ GESZTI Gábor: I.m. 27. o.

¹⁰⁹ GESZTI Gábor: I.m. 27. o.

olyan kifejezetten tipikus termék jellemzőit bemutassam, amely rávilágít arra, hogy mitől válik az hungarikummá, milyen értékteremtő erővel rendelkezik a magyarsággal kapcsolatban.

Az agrártudomány területén a szakértők a kertészeti, állattenyésztési, élelmiszeripari szempontból az alábbi termékeket tekintik hungarikumnak:

Hungarikumok						
<u>Növ.termesztés</u>	<u>Kertészet</u>	<u>Állattenyésztés</u>	<u>Élelmiszeripar</u>	<u>Ital</u>	<u>Édesipar</u>	<u>Tészták</u>
Öko-10-tönkölybúza	szomolyai feketecseresznye	szürke marha	vecsési káposzta kovászos uborka	szatmári szilva pálinka	konyak meggy	Csiga
	Gönci barack	rackajuh		kecskeméti fűtülős	Negró	Tarhonya
	csabagyöngye (szőlő)	cigájajuh	pálpusztai őrségi	tokaji eszencia	pemetefű cukor	
	szegedi fűszerpaprika	mangalica	kecskesajt	tokaji aszú	Kürtöskalács	
	kalocsai fűszerpaprika	tiszai ponty tiszai szürke harcsa	Pick szalámi	tokaji szomorodni	Szaloncukor	
	makói hagyma		Herz szalámi	aszútörköly pálinka	Dobos-torta	
	cecei fehér paprika	balatoni fogas	csabai kolbász	szekszárdi bikavér	Kugler (mignon) nyírségi akácméz	
	paradicsom paprika		gyulai kolbász Stífolder kolbász	egri bikavér		
	síki kamilla			debrői hárslevelű		
				villányi kékoportó		
				siklósi tramini		
				somlói juhfark		
				Zwack Unicum		

Saját készítésű ábra¹¹⁰

14.1. A magyar fűszerpaprika

A magyar fűszerpaprika két válfaját tekinthetjük hungarikumnak, a kalocsai és a szegedi fűszerpaprikát. Speciális ízük, zamatuk, és erős festékanyaguk révén különlegesek, amelyek a klimatikus viszonyoknak, a gyorsan felmelegedő, tápanyagokban gazdag talajnak köszönheti világhírét.¹¹¹

Szeptember elején érett piros állapotban takarítják be, szedés után fonnyasztják, majd negyed kilós füzereket kötnek belőle (ez a térségben a hagyományos „portákon” tipikus tájelem). Ezt követően utóérlik, jelentősen veszít víz és cukortartalmából, végezetül zúzzák és megőrlik. A magyar fűszerpaprika őrlemény homogén őrlésű, egyöntetű megjelenésű, kiváló festőképeségű, fűszeres, aromás illatú, kellemes ízű és zamatanyag tartalmú, magas higiéniai tisztaságú termék.¹¹²

¹¹⁰ NYÉKI József - PAPP János: I.m. 30. o.

¹¹¹ NYÉKI József - PAPP János: I.m. 49. o.

¹¹² NYÉKI József - PAPP János: I.m. 52. o.

14.2. A makói vöröshagyma

A makói vöröshagymát már a XIX. században is nemzetközi elismerésben részesítették, mivel díjat nyert az 1873-as és az 1888-as világkiállításon is. 2000-ben földrajzi árujelzők oltalmában részesült a Makón és térségében (pl.: Apátfalva, Ambrózfalva, Pitvaros, Tótkomlós, Nagylak, Nagyér, Klárafalva) termesztett zöldség.¹¹³

Előállítás két éves periódusban működik, az első évben dughagymát termelnek, majd a másodikban aratják az áruhágyát, a vetést hagyományosan kézzel végzik, és augusztus második felében zajlik a betakarítás. A terméket nemrég jegyezte be az EU az uniós oltalmak körébe, azonban mára már szinte teljesen megszűnt annak hagyományos termesztése.¹¹⁴

14.3. A szőregi rózsza

A kertészeti – dísznövény hungarikumok közé tartozik a szőregi rózsza. Szőregen és környékén már a 19. században megkezdtek a rózsatövek telepítését, és olyan sikeres munkát végeztek, hogy külföldön már a múlt században is közkedvelt vágott virágként tartották számon a magyar rózsát. Mára Szőreg és környéke vált az ország első számú rózsatermesztője, az itt nevelt virágok a nemzeti hozam 80-90 %-át teszik ki.

Szőregen 2003-ban merült fel az igény arra, hogy közösségi eredetmegjelölési oltalmat kezdeményezzek, amelyet rövidesen el is nyertek. Az itt nevelt rózsák a természeti adottságoknak (lössös talaj, sok napsütés, öntözhetőség) és a hozzáértő szakértelemnek köszönhetően produkálják a nagy virágmennyiséget. Tulajdonképpen nem is egy rózsafaj nyerte el a védelmet, hanem az a speciális nevelési eljárás, amellyel a virágokat gondozzák ültetéstől egészen a vágásig (pl.: szemzés, locsolás módja).¹¹⁵

14.4. A hungarikum húskészítmények

A Magyar Tudományos Akadémia Társadalomkutató Intézetének kiadványa 4 termék-előállítási alapelvet nevesít az állati eredetű hungarikumokkal kapcsolatosan. Így azokat a termékeket és alapanyagokat hangsúlyozza, amelyek

1. Magyarországon létrehozott, tenyésztett és a magyar természeti adottságoknak megfelelően tartott állatokból származnak,

¹¹³ NYÉKI József - PAPP János: I.m. 74. o.

¹¹⁴ www.168ora.hu/buxa/hungarikum-oltalom-vedett-unikum-51630.html (2012. október 13.)

¹¹⁵ jovonk.info/2011/01/29/hungarikum-szoregi-rozsa (2012. október 16.)

2. a magyar hagyományoknak megfelelő eljárással és ízesítéssel, Magyarországon készültek,
3. lehetőleg a magyar népművészet elemeinek felhasználásával kerülnek forgalomba, és
4. minőségüket, eredetiségüket a legkorszerűbb és a legmegbízhatóbb eljárással, nemzetközileg elismert hazai szervezet garantálja.¹¹⁶

A húskészítmények közül mindenképpen említeni kell az elsőként közösségi védelmet élvező magyar termékeket, a szegedi és a budapesti téliszalámit, illetve a védelemre még váró gyulai és szegedi kolbászt.

A Pick (szegedi) szalámi és a Herz (budapesti) téliszalámi jellegzetességei közé tartozik a felületüket borító szürkésfehér nemespenész réteg, vágásfelületük fényes, egyenletesen aprított és elkevert barnászöröses hús- és világos szalonna szemcsékből áll. Mindkét termék a nemzeti tricolort ábrázoló csomagolással rendelkezik.¹¹⁷

A gyulai és szegedi kolbász henger alakú, vörösesbarna füstölt sertéshúskészítmény, amely vágásfelületén nagyobb élénkvörös hús és világos szalonnaszemcsék keverednek (mozaikos jelleggel), tipikusan fűszeres illatú termékek.¹¹⁸

A feldolgozott hústermékek mellett oltalomban részesülhet a feldolgozatlan szürke marha és mangalica sertés húsa is.

14.5. Hungarikumok a borászatban és az alkoholgyártásban

Amint már korábban is említettem, a magyarság külföldi elismertségét legkorábban és legeredményesebben a borászati illetve alkoholtartalmú termékeink körében figyelhettük meg. Legékeesebb példái a pálinkakészítés hagyománya, a tokaji borkülönlegességek, vagy az egri bikavér nemzetközi megítélése.

14.5.1. A pálinkagyártás

Pálinkáink a legfőbb hungarikum gyümölcstermékeinkből készült élvezeti cikkek. A pálinkagyártás a legkevésbé külföldi tulajdonban álló iparágunk, mindemellett nagy előnyt jelent, hogy Magyarországnak sikerült levédenie a „pálinka” elnevezést a gyümölcsökből készült párlatok körében.¹¹⁹

¹¹⁶ GLATZ Ferenc: Őshonos állataink és termékeik, a hungarikumok (MTA Társadalomkutató Központ, Budapest 2003) 111.o.

¹¹⁷ GLATZ Ferenc: I.m. 193. o.

¹¹⁸ GLATZ Ferenc: I.m. 195. o.

¹¹⁹ NYÉKI József - PAPP János: I.m. 135. o.

A pálinka elnevezést csak a 100%-ban gyümölcsből készült párlatoknál lehet alkalmazni, azaz nem tartalmazhat sem hozzáadott alkoholt, ízesítőt és aromát sem. Egyes szerzők szerint a pálinka, mint védett jogi tárgy kiérdemelne speciális törvényi szintű szabályozást (pl.: a skót whiskyhez hasonlóan).¹²⁰

A pálinkakészítés 3 lépése (1) az erjesztés, a (2) lepárlás, és az (3) érlelés. Az erjedéssel indul a pálinkafőzés, ennek a bomlási folyamatnak az eredménye a cefre. A lepárlás szakasza a tulajdonképpeni pálinkafőzés, amelynek során az alkohol és a víz forráspontja közötti különbséget használják ki (mivel az alkohol már 78,4 C fokon forr). A lepárlandó folyadékot felmelegítik, felforralják, majd a gőz kihűlve lecsapódik, és elkészül a pálinka. Ezt követően érdemes legalább 3 hónapot érlelni, hogy az aromái megfelelően összeérjenek.¹²¹

14.5.2. A tokaji borkülönlegességek

A tokaji aszú „a királyok bora, a borok királya” onnan kapta nevét, hogy a tőkén megaszalódott szőlőszemekből annyi puttonnyal áztatnak az előző évi, általában furmintból és hárslevelűből készült alapborba, ahány puttonyosnak szánják az italt.¹²² Kiemelésre méltó az a természeti mikroklíma, amely hozzájárul a termék magas minőségi fokához, így különösen a nemespenész (botritisz) jelenléte, a töppedési íz anyagok kialakulása, és a vulkáni jellegű talaj.¹²³

A borkülönlegességek körébe tartozik az aszúbor, a tokaji szomorodni, és a tokaji eszencia. Az aszúbor és a szomorodni bor között az érlelési eljárásban van különbség, míg a tokaji eszencia az tulajdonképpen nem is tekinthető bornak, mivel ez a külön szedett aszúszemekből préselés nélkül kicsepegő must, amely így erjed meg, tehát folyékony aszúszem marad.¹²⁴

14.5.3. A bikavér-szindróma

A bikavér elnevezést alapvetően nem lehet szóvédjegynek tekinteni, mivel nem csak magyar termékek viselik ezt a nevet, fordításban megfigyelhető a spanyol bortermelőknél a „Sangre de Toro” kifejezés is. Bikavért Magyarországon Egerben és Szekszárdon is termelnek, a két vörösbor-házasítás között az a különbség, hogy az egri bikavér gerincét a

¹²⁰ NYÉKI József - PAPP János: I.m. 136. o.

¹²¹ www.boraszportal.hu/tuzes-viz/20120530/a-palinkakeszites-lepesei (2012. október 13.)

¹²² BALOGH Zsolt - KERÉKGYÁRTÓ Éva - TÁRNOKI Judit - TÉCSI Zoltán: Szívünk hungarikumai (Pannon-Literatúra Kft. Kisújszállás 2009) 117. o.

¹²³ NYÉKI József - PAPP János: I.m. 199. o.

¹²⁴ NYÉKI József - PAPP János: I.m. 203. o.

kékfrankos adja, a cabernet és a merlot csak kisebb arányban jelenik meg benne, míg a szekszárdi alapja a kadarka.¹²⁵

14.6. A hungarikumok, mint szellemi teljesítmények

Az előző fejezetben bemutatott ábra elsősorban csak az élelmiszer hungarikumokra vonatkozott. Kiemelt szerepet kell szánunk azonban szellemi értékeinknek, népi művészetünknek és tudományos eredményeinknek is. Ennek keretében a Kodály-módszer, a Pető-módszer és a Rubik-kocka bemutatására vállalkozom.

14.6.1 A Rubik-kocka

Rubik Ernő építészmérnök találmánya. Eredetileg nem játéknak tervezte, hanem a térbeli mozgásokat szeretne volna modellezni, a színes matricákat csak az ellenőrzés miatt ragasztott rá. Az 1979-es müncheni játékvásáron mutatatták be a nagyközönségnek, amelyből máig több mint 350 millió darabot adtak el. A kocka jellemzője, hogy akárhogyan is forgatjuk, a kocka mindvégig egy darabban marad, az egész kockát kiadó kisebb darabok alakjuknál fogva tartják össze. A kisebb elemek egy központi elemhez vannak rögzítve, egymáshoz feszülve forognak. Minimálisan 20 lépésből lehet kirakni a kockát.¹²⁶

14.6.2. A Kodály-módszer

A Kodály-módszert a 20. század második felében az egyik legpiacképesebb hungarikumának tartották. Kodály Zoltán magyar zeneszerző, zenetudós elméletének kiindulópontja az volt, hogy a zenét csak az a felnőtt képes élvezni, aki érti, amit hall. Másrészt a zenehallgatás jelentős szocializációs erővel, közösségteremtő hatással bír. A kottaolvasás elsajátítása és a közösségi élmény megszerzésének eszköze Kodály szerint a népdalokban rejlik. A hagyományos és a modern zeneoktatási iskolát ötvözve dolgozta ki kézjelekkel kombinált szolmizációs elméletét, és egyszerűsítette a ritmusírást is.¹²⁷

A Kodály-módszer alapelve az, hogy a zenének központi szerepe van a nevelésben, a zenei analfabetizmus akadályozza a zenei műveltség fejlődését és a hangversenyek látogatottságát. Meg kell javítani a zeneoktatást a tanítóképzőkben, már gyermekkorban el kell kezdeni a zenére nevelést, és csak a legjobb zenei anyagot szabad tanítani. A gyermek zenei anyanyelve a magyar népzene legyen, és az énekléssel kell eljutni a tehetségeig.

¹²⁵ BALOGH – KERÉKGYÁRTÓ – TÁRNOKI - TÉCSI: I.m. 120. o.

¹²⁶ ÖRFI József: Csúri-csavarja: A világ legismertebb játéka a hungarikum Rubik-kocka (Közszolgálat 2012 II. évf. V. szám) 50. o.

¹²⁷ www.eu2011.hu/hu/hir/kodaly-modszer-tovabbelo-hagyomany (2012. október 14.)

Nagyon fontos a karéneklés, ehhez külföldi remekműveket kell felhasználni, mindemellett ösztönözni kell a magyar szerzőket, hogy a népzene felhasználásával teremtsék meg a magyar kórusirodalmat is. Végezetül a zene tanítása állami feladat, ezért a kormánynak pénzt kellene rá biztosítania.¹²⁸

A Kodály-módszert a zeneszerző az 1960-as években ültette át a gyakorlatba, ezt követően elméletét több nemzetközi konferencián ismertette, amelynek hatására az 1970-es években sor került Kecskeméten a Kodály Intézet felállítására is. Az intézet lehetőséget teremt külföldi zenepedagógusok oktatására, hogy megismerhessék a Kodály-koncepciót, emellett lehetőséget biztosít a magyar énektanárok részére is.¹²⁹

14.6.3. A Pető-módszer

Dr. Pető András professzor által kidolgozott elmélet lényege, hogy a központi idegrendszer betegsége miatt mozgássérülté vált személyek számára nyújt segítséget. A konduktív nevelés alapja az, hogy az idegrendszer a károsodás ellenére rendelkezik olyan „tartalékokkal”, amelyek révén az új kapcsolatok kiépítése mégis lehetséges. Ez az elmélet a tanulási-tanítási módszer megfelelő vezérlésével jól mobilizálható. A módszer fő eleme a rávezetés, a gyermekeket olyan mozgássorozatra tanítják, amellyel a mozgás elvégzéséhez szükséges segítség nyújtása elegendő.¹³⁰

¹²⁸ ORTUTAY Réka: Aki megalkotta saját Stradivariját (Hangoló 2012. őszi száma) 21. o.

¹²⁹ www.eu2011.hu/hu/hir/kodaly-modszer-tovabbelo-hagyomany (2012. október 14.)

¹³⁰ www.babaszoba.hu/articles/A_Peto-modszer_Hungarikum lett?aid=20081120184953 (2012. október 14.)

15. Összegzés

A hosszas elméleti alapvetés és a gyakorlati ismeretek lejegyzésén túl legfontosabb célom az volt, hogy dolgozatommal igyekezzem helyreállítani, tompítani a hungarikum elnevezésen esett csorbát, amely révén ez a kifejezés a köznyelvben, az aktuálpolitikában és a mindennapokban egyaránt, „elnyűtté”, helyenként közhellyé vált. Sokan gondolhatják, hogy a magyarság, a magyar kultúra néhány, a külföldön valóban szimbolikusan magyarként elkönyvelt terméket, tájelemet ölel fel, azonban a mai embernek arra kell rádöbbennie, hogy sokkal több lehetőség rejlik a Kárpát-medence közepén meghúzódó állam hagyományainak megőrzésében.

Hazánkban a múltba fordulást, a történelmi hagyományokra való hivatkozást is speciálisan magyar tulajdonságnak tekintik, de ezen túlmutatva a múlt értékeinek megőrzését olyan módon kell megvalósítani, amellyel a jelenkorban, Európában és a világban is versenyképesek tudunk maradni.

A munkámban ismertetett, formálódó, friss jogi szabályozás mindehhez hathatós segítséget nyújt, de ennek során törekednünk kell arra, hogy ennek az intézményrendszernek kellő anyagi bázissal a megfelelő mértékű finanszírozottsága biztosított legyen. Nem engedhetjük meg, hogy a jog által nyújtott „segítő jobb” esélyét veszni hagyjuk, hiszen ez nem csupán egy kötelező feladat elől való menekülést, hanem ennek következtében olyan értékeknek az eltűnését eredményezné, amely magát a magyar nemzetet alapjaiban határozza, határozta meg hosszú ideje.

Dolgozatomban igyekeztem az olvasó számára befogadható, adott esetben gyakorlati módon a lehető legsokrétűbben, mindemellett kellően átfogó perspektívában bemutatni a jog kínálta védelmi eszközöket és feltételeket, illetve rámutatni néhány olyan nemzeti értékre, amely jellegénél fogva valóban olyan nemzeti kincsünk, amely hozzájárult az európai kultúra gyarapításához. Nyilvánvaló, hogy a téma több ponton is magában rejti annak a lehetőségét, hogy mélyebb, cizelláltabb kutatást kezdeményezzünk, melynek feldolgozása és bemutatása későbbi céljaim között szerepel.

Mindezekre tekintettel végezetül a teendők mindössze annyi (habár ez korántsem csekély feladat), hogy kihasználva a jog biztosította határokat aktívan cselekedjünk és éljünk a már meglévő adottságainkkal, óvjuk meg történelmünk és múltunk eredményeit a jövőnk számára.

16. Felhasznált irodalom:

- BAKOS Ferenc: *Idegen szavak és kifejezések szótára*
- BALOGH Zsolt - KERÉKGYÁRTÓ Éva - TÁRNOKI Judit - TÉCSI Zoltán: *Szívünk hungarikumai*
- BÁNDY Tamásné: *Minek nevezzetek hungaricum?*
- BEREI Andor - CSÜRÖS Zoltán - ERNST Jenő - HEVESI Gyula - JULESZ Miklós - KOVÁCS István - RÉNYI Alfréd - RÉNYI Péter - SURÁNYI János - SZIGETI József - WALDAPFEL József - ZSIGMOND László: *Új Magyar Lexikon*
- DR. BOÓC Ádám - DR. DÖMÖTÖR László - DR. FÁBIÁN Ferenc - DR. FERENCZY Endre - DR. GRAD-GYENGE Anikó - DR. HORVÁTH Tímea - DR. KISZELY Katalin - DR. SÁNDOR István: *Előadásvázlatok a kötelmi jog különös részéből*
- CSÁSZÁR László - ÁCS Tamás: *Éljenek a védjegyek*
- DÉNES Zoltán: *Élesedik a vita a hungarikumokról*
- FICSOR Mihály: *Nemzeti jelképeink a védjegyjogban I. rész*
- FICSOR Mihály: *Nemzeti jelképeink a védjegyjogban II. rész*
- GESZTI Gábor: *Öreg védjegy nem vén védjegy*
- GLATZ Ferenc: *Őshonos állataink és termékeik, a hungarikumok*
- GYENGE Anikó – RÉTHÁZI György: *A „Tocai”-ügy hátteréről*
- *Hungarikumok védelme* (Piac-Profit Magazin 2008/4)
- LONTAI Endre - FALUDI Gábor - GYERTYÁNFY Péter - VÉKÁS Gusztáv: *Szellemi alkotások joga*
- MÜLLER István: *A hungarikum kifejezés használatáról*
- NYÉKI József - PAPP János: *Kertészeti hungarikumok*
- ORTUTAY Réka: *Aki megalkotta saját Stradivariját*
- ÓRFI József: *Csűri-csavarja: A világ legismertebb játéka a hungarikum Rubik-kocka*
- PINTZ György: *Találd fel magad*
- SIKLÓS Kata: *Hungarikum versenyben*
- SZALAI Péter: *A védjegy megkülönböztető képességének elvesztése*
- TAMÁS Gábor: *Hungarikum magyarosan*

Internetes források

- hvg.hu/gazdasag/20110404_egyeztetes_hungarikum_torveny
- www.m70.hu/hu/cikk/a__parlament_elfogadta_a_hungarikum_torvenyt_20120402/
- hetivalasz.hu/uzlet/keves-a-vedett-hungarikum-31476
- orszaginfo.magyarorszag.hu/informaciok/kulpolitika/hatarontulimagyarsag/maert.html
- www.sztnh.gov.hu/szabadalom/topografia/
- www.sztnh.gov.hu/novenyfajta/
- www.vedjegyportal.hu/hungarikum-es-vedjegy
- www.sztnh.gov.hu/hirek/kapcsolodo/hungarikum_tv_osszefoglalo.pdf
- szegedma.hu/hir/szeged/2012/04/birinyi-tobb-sebbol-verzik-a-hungarikum-torveny.html
- www.vilagorokseg.hu/portal/vilagoroksegrol.php?id=20070131183521
- www.sztnh.gov.hu/kerdesek/ertelmezo/sztv.html
- www.sztnh.gov.hu/vedjegy/vedj_nemzk_bej_elj.html
- europa.eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/policy_agencies/ohim/index_hu.htm
- www.cey-bert.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=78&Itemid=33
- www.168ora.hu/buxa/hungarikum-oltalom-vedett-unikum-51630.html
- jovonk.info/2011/01/29/hungarikum-szoregi-rozsa
- www.eu2011.hu/hu/hir/kodaly-modszer-tovabbelo-hagyomany
- www.boraszportal.hu/tuzes-viz/20120530/a-palinkakeszites-lepesei
- www.eu2011.hu/hu/hir/kodaly-modszer-tovabbelo-hagyomany
- www.babaszoba.hu/articles/A_Peto-modszer_Hungarikum_lett?aid=20081120184953
- www.tokajiborbolt.hu/hirek.php?hir=266

Jogforrások

- Alaptörvény

- A muzeális értékekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény
- Hungarikum törvényjavaslat
- A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX: törvény
- A használati minták oltalmáról szóló 1991.évi XXXVIII. törvény
- A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény
- A hungarikumok védelméről szóló 77/2008. (VI.13.) Országgyűlési határozat
- A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény
- 26/1999. (III.26.) Országgyűlési határozat
- Az ipari tulajdon oltalmára létesült uniós egyezmény kihirdetéséről szóló 1970. évi 18. törvényerejű rendelet
- A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény
- A címert vagy a zászlót tartalmazó védjegy és formatervezési minta oltalmának megadásához szükséges engedélyről szóló 37/2012. (VIII.22.) KIM rendelet
- A bormegnevezések kölcsönös elismeréséről szóló 1994. évi XI. törvény I. és II. számú levélváltás
- A közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK rendelet
- A szeszes italok meghatározásáról, megnevezéséről, kiszereléséről, címkézéséről, és földrajzi árujelzőinek oltalmáról szóló 110/2008/EK rendelet
- A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredetmegjelöléseinek oltalmáról szóló 510/2006/EK rendelet
- A borpiac közös szervezéséről szóló 479/2008/EK rendelet